

ERDÉLYI ÖRMÉNY GYÖKEREK

f z e t e k

„Emlékek nélkül, népeknek híre csak árnyék...”
(Vörösmarty Mihály)

az Erdélyi Örmény Gyökerek
Kulturális Egyesület
havonta megjelenő kiadványa
XVIII. évfolyam 208. szám
2014. június

A Fővárosi Örmény Klub minden hónap harmadik csütörtökén 17 órakor mindenkit szeretettel vár a Pest megyei Kormányhivatal Nyáry Pál termébe, bejárat a Budapest V., Városház utca 7. szám felől

Szent Khoszrov imája s megemlékezések

Örmény kódex-motívum

A szentnek az imája, melyet a diakónus mondott el, az előzőekben véget ért, s ezzel párhuzamosan a pap is imádkozott, halkan:

Emlékezzél meg Uram és irgalmazz, és áldd meg az előtted álló népet és az áldozat bemutatóit, és ajándékozd nekik mindazt, ami szükséges és üdvös!

Ebből a megemlékezésből is kitűnik, hogy a szent liturgia nem egyéni áhítat, hanem közösségi cselekmény, nem a pap magánimája, hanem az azon résztvevőké is. Közülük kiemelkednek azok, akik tevőlegesen is részt vesznek a szent áldozatban. Hitünk szerint a liturgia (a mise) Krisztus keresztáldozatának jelenvalóvá tétele, amely meghozza számunkra Istentől, ami szükséges és az üdvösségre vezet.

Dr. Sasvári László

*Szent Liturgia örmény szertartás szerint – Bp. 2006., 40-42. o.

Lapunk az interneten: a www.magyarormeny.hu honlapon is olvasható.
Elektronikus levélcímünk (e-mail): magyar.ormeny@t-online.hu

Béres L. Attila

A magyar tánc történetéről

A Fővárosi Örmény Klub májusi műsorán *dr. Issekutz Sarolta*, a klub háziasszonya köszöntötte *Novák Ferencet, Tatát*, akit a közösség nemcsak a tévéből ismer. Többször járt nálunk, a füzetekben is többször írtunk már a koreográfus, rendező, etnográfus életéről, munkásságáról, kitüntetéséről. (Legutóbb 2013 márciusában jelent meg Örmény magyarok ivadéka című írása.) A májusi műsorban „*A magyar tánc évszázadai*” címmel szórakoztató, és egyúttal magas szakmai színvonalú előadást hallhattuk tőle. A teljesség igénye nélkül mutatta be a magyarországi néptánc különböző tájegységeinek táncait, *Stoller Antal Huba* táncművész, koreográfus, a *Vitézi Ének Alapítvány* vezetője közreműködésével eredeti archív filmfelvételekkel. *Stoller Antal* az előadás előtt elmondta, hogy az itt bemutatott filmeket főleg a Magyar Tudományos Akadémiával közösen készítette, a magyarországi néptáncok sorozatból, illetve az *Aprók* tánca sorozatból valók.

Novák Ferenc bevezetőként megemlítette, hogy „csak” negyed részben örmény, a nagymamája volt szamosújvári örmény, és előadásának alapja *Pesovár Ernő* néprajz- és néptánc kutató könyve.

„A tánc történetet mélyeséges kútnak tekintem, nagyon kevés a pontos adat. A X. század végén, a XI. században egész Európában, az Ibériai-félszigettől az Uralig csak körtánc létezett. Nincs olyan ikonográf, ahol más táncot lehetne látni. Vagy körbe, vagy nyitott körbe, lánc táncba álltak az emberek. Az antik görög vázarajzokon is a lányok lánc táncot jártak.” – kezdte előadását a tánc történetéről *Tata*. Elmesélte, hogy a tatárjárás előttről fennmaradt egy budai zsinati „dörgedelem”, ami megtiltja, hogy a mise után a templom kertjében, azaz a temetőben, táncoljon a nép. „Egy biztos, táncolt a nép, de az nem írták meg, hogy mit táncolt. Mindenütt, ahol régies, archaikus körtáncok voltak, nem volt törvényszerű, hogy egy fiú, egy

lány, egy fiú, egy lány egy fiú... táncolja. Nem páros szórakozás volt a körtánc, hanem fegyelmezett kollektív szórakozás.”

Kiderült az is, hogy a körtánc néhány évszázad után megszűnik, de az új táncdivat után sem tűnik el teljesen Magyarországon, a lányoknál megmarad egy karikázó nevű tánc. Kutatásai, gyűjtőútjai során az 1950-es években Dunafalván, Sárközben, „egy csomó öregasszony boldogan felújította lánykori emlékeit. Összeálltak körtáncot táncolni. Zenei kíséret nélkül, mindig énekelve táncolták. Nem annyira archaikusan, de megmaradt

A Fővárosi Örmény Klub májusi közönsége

a körtánc a gyimesi csángóknál és a moldvaiaknál is.”

A tánc történet fejezeteit bemutató sorba szervesen illeszkedett be a fegyvertánc. Egy angol utazó az 1600-as évek elején leírja magyarországi élményeit: ifjú magyar urak kardjukat szédületesen forgatva, leguggolva, felállva úgy forgatják, hogy egy hölgy van középen, akit meg sem érintenek, a saját mértékük szerint énekelnek, saját maguknak énekelnek. „Ebben az időben minden fegyverkovács cigány Eperjes vidékén – mondta *Novák Ferenc*. – A fegyverkovács cigányok nem hordhattak kardot. Sehol a cigány kultúrában, egész Európában nem létezik másol, hogy hat-nyolcados zenére, botra táncol a cigány. Amikor az együttesem *Pécsett* előadott egy cigány botlót, én a nézőtérrel véletlenül egy

Novák Ferenc

cigány klán csoportba ültem be. Fel voltak háborodva, hogy megérezzük cigány táncnak nevezni a botlót. Ott *Baranyában* fogalmuk sincs, hogy testvéreik keletebbre mit táncolnak.”

Miközben hallgattuk a magyar tánc történetét, peregték a filmkockák is. Májusi előadónk

az elmúlt ezer év legfantasztikusabb szellemi forradalmának nevezte a reneszánszt, amely a zenében, táncban is felpezsdülést, megújulást hozott. A 14. század közepe felé összetörik a kör, az emberek egymással szemben állnak és táncolnak. Ebben a korszakban már táncmesterek működtek, tanították a táncokat.

Az új táncdivat kezdetén Magyarországon török hódoltság van, ezért itt fennmaradt az ugrós tánc. Erdélyben, mint férfi tánc. Az új tánc típus *Észak-Németországból* és *Flandria felől* jön, összefügg a barokk korról, az ellenreformációval. Egy csodálatos zene születik, rohan a dallam, jönnek a forgós táncok, amely elsöpri az ugrós táncokat. Vonnós hangszerek viszik a dallamokat. Barokkos módra a zene elkezd lüktetni. A rohanó zenére másfajta táncot kell táncolni. A magyar és román legények megformáltak egy új tánc típust, a legényest.

A verbunk filmbemutatásakor *Novák Ferenc* történetekkel színesítette a férfi tánc típusok kialakulását, a bálók, lakodalmak tánc szokásait. A művészi megértést segítette a *Rába-közi* tánc, illetve a legénycéhek tánc lépéseit visszaadó dal: „Szélről lejeljettek, fának ne menjetek...”

Részletesen hallottunk a csárdásról is, amelyet táncmesterek tanítottak. A XIX. század második felében már minden falunak megvolt a maga csárdása (a székyek kivételével). A zárásként vetített film a sportcsarnokban készült a múlt század kilencvenes éveiben.

Fővárosi Örmény Klub

2014. június 19. csütörtök 17 óra

A Pest megyei Kormányhivatal
Nyáry Pál terme,
bejárat: Bp. V., Városház u. 7.

Műsor

„Odaadással, tisztelettel
és állhatatossággal.”

A *Karátsonyi család* története -
vetített képes előadás
Előadó: *Fogarasy Attila*
helytörténeti kutató

Rendezői: Bp. XV. kerületi Örmény
Nemzetiségi Önkormányzat
Támogató: Az EÖGYKE és a FÖÖ

Novák Ferenc a közönség kérdéseire válaszulva szeretettel beszélt családjáról is. Nagyenyeden született édesanyja Makkai lány, nagynya viszont örmény volt, nagyapja tanított, édesapja igazgató-tanító volt, ő pedig fiatalon elkötelezte magát a táncsal. *Stoller Antal Hubával* ötven éve járják Erdélyt, filmeznek. Az Akadémia megkérte, hogy a mezőségi falvakban gyűjtsön, kutassa a hagyományokat. Jobbágytelkén Bartók emlékházat terveznek. Lánya Novák Eszter, sikeres rendező, a színművészeti egyetem tanára, fia Novák Péter énekes, műsorvezető. Van két unokája is. Számos kitüntetés közül csak a tiszteletbeli borakadémikus cím lóg a szobája falán, persze a Prima Primissima-díjnak és az azzal járó életjáradékának is örül. Megtudtuk a kaiser patz, a szamosújvári örmény pácolt füstölt-hús eredetét is. Mintegy háromszáz előadást tar-

tott már A magyar tánc évszázadai címmel. Erdélyben a sepsiszentgyörgyi táncegyüttesel, Felvidéken a pozsonyi magyar hivatásos együttesel és zenekarral közösen. Tiszteletdíjat sehol nem fogad el.

Az előadást *dr. Issekutz Sarolta* az Erdélyi örmény konyha, fűszerezve című könyvvel köszönte meg mindkét előadónak, majd számos programra is felhívta a figyelmet. Június 14-én 12 órakor kezdődik az Izek utcája hagyományos rendezvény a Millenárison, június 22-én 16.30 kor pedig a Világosító szent Gergely ünnepi szentmise az Orlay utcában, amelyet *Dr. Erdő Péter* bíboros mutat be római rítusban. Végül *dr. Issekutz Sarolta* megköszönte a Józsefvárosi Örmény Önkormányzat elnökének, *Zakariás Enikőnek*, hogy vállalta a májusi est költségeit. Zakariás Enikő pedig egy gyönyörű virágcsokorral fejezte ki köszönetét Novák Ferencnek.

Nemzetiségi választások 2014 őszén

Felkérjük az örmény gyökerű magyarokat szerte az országban, hogy még júniusban kérjék felvételüket a *Nemzetiségi választópolgárként történő nyilvántartásba vételi kérelem* kitöltésével (2014. elején mindenki részére postai úton megküldték) és eljuttatásával a helyi választási irodába, vagy interneten a www.valasztas.hu honlapon keresztül. A személyi adatok pontos kitöltése után az örmény kockába X jelet téve kérjék a nemzetiségi névjegyzékbe való felvételt. Ne felejtse el a kérelmet keltezzel és aláírással ellátni!

Ne feledjék, hogy az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület 17 évi harca eredményeként a 2011. évi új nemzetiségi törvény végre elismerte a hazai örménység magyar anyanyelvűségét is. Ezután nem érhet többé vád bennünket, hogy magyarul

ápoljuk örmény gyökereinket. A hazai történelmi örménység összefogással végre a valódi számszerűségét is meg tudja mutatni. Bárhol éljenek magyarörmények az országban, akik regisztrálták magukat és az őszi választásokon szavaznak is az EÖGYKE országos listájára (a fővárosban a fővárosi listára is), azok be tudják juttatni közvetlen választással az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület országos listáján szereplő képviselőket az Országos Örmény Önkormányzatba, a fővárosban pedig a Fővárosi Örmény Önkormányzatba is. Ezzel elérhetővé válik, hogy végre a magyarörménység tudja kezébe venni országos szinten az örmény kultúra és hagyományok ápolásának feladatát.

Erdélyi Örmény Gyökerek
Kulturális Egyesület
dr. Issekutz Sarolta elnök

A Füzetek 2013. júniusi, július-augusztusi és szeptemberi számában három folytatásban közöltük *Pál-Antal Sándor: Örmények Marosvásárhelyen* című írását, amely az örmények Marosvásárhelyen való megjelenésére és 1848 előtti ottlétükre vonatkozó adatokat tartalmazta. A marosvásárhelyi Nemzeti Levéltárban őrzött városi levéltárban és a római katolikus egyházi anyakönyvekben végzett feltáró kutatás adataira hivatkozó szerző segítségével nyomon követhettük az életerős, rendkívül szívós örmény közösségnek a város életébe való beilleszkedését, a magyar társadalom részévé válását. A cikksorozat mellékletét folytatásokban adjuk közre.

Pál-Antal Sándor

Örmény családok Marosvásárhelyen 1848 előtt

(Melléklet* – 2, befejező rész)

- ISTVÁNFI MÁRTON, meghalt 1839. dec. 19-én, 60 éves korában, neje Lukács Katalin. Gyerekeik: István Antal (1814. ápr. 16.–...), Márton (1818. nov. 9.–...)
- ISTVÁNFI PÉTER, meghalt 1848. nov. 29-én, 59 éves korában, neje Novák Mária. Gyerekeik: István (1835. márc. 31.–1835. máj. 11.), Péter (1836. dec. 12.–1855. ápr. 20.)
- ISÁK ANTAL, erzsébetvárosi, meghalt 1796. ápr. 13-án, 56 éves korában
- ISÁK ANTAL, neje NOVÁK Rebeka. Esküvő: 1798. szept. 24.
- ISÁK EMÁNUEL NÉ, adófizető 1842-ben
- ISÁK IMRE, meghalt 1825. júl. 4-én, 41 éves korában
- ISÁK JÁNOS (1795-ben polgárjogot kap), neje Ötves Mária (1742.–1812. ápr. 13., 70 éves korában). Gyerekeik: Izsák, meghalt 1787. aug. 7-én, 14 éves korában)
- JAKABFI JÓZSEF, 1830-ban adófizető vásárhelyi kereskedő. 1. neje Petráskó Veronika (1798. jan. 27.–1839. nov. 7.). Gyerekeik: Gergely (1828. nov. 6.–1892. dec. 11.), Ludovika (1830. szept. 9.–...), Mária (1832. jan. 5. –...), József Károly (1833. jan. 28.–...), Teréz (1834. júl. 11.–...), Márton (1836. aug. 15.–...), Ferenc (1839. febr. 19.–...) 1. neje Istvánfi Anna. Gyerekeik: Veronika (1842. nov. 18.), János (1844. ápr. 28.–...),
- Antal (1846. febr. 20.–...), Anna (1847. júl. 6.–1924)
- KÁPDEBŐ SIMON, meghalt 1855. febr. 18-án, 58 éves korában, neje Petráskó Katalin (1808. nov. 13.–1869. jún.7.)
- KONDRAI GERGELY, meghalt 1847. febr. 23-án, 75 éves korában
- KONDRAI JÓZSEF, meghalt 1849. júl. 28-án, 36 éves korában, neje Duducz

*A családneveknél az anyakönyvekben szereplő, illetve a leggyakrabban használt névváltozatot használtuk. A magánhangzók írásánál a mai helyesírást követtük. Dőlt betűvel azoknak a fiúknak a keresztnévét írtuk, akik Marosvásárhelyen bizonyítottan családot alapítottak. A nevek után írt kérdőjellel a kétes adatokat (név, dátum) jeleztük. Pl. egy Margit (1795–1849.) nevű lányról csak feltételezzük, hogy Dobál Antal gyereke. Több esetben a születési évet az elhalálozásnál feltüntetett életkor alapján közöltük. Egy pár esetben feltüntettük a más munkákból már ismert 1848 utáni anyakönyvi adatokat is.

- Anna. Gyerekük: Rebeka (1847. ápr. 29.–...)
- KONDRAI MÁRTON, neje Duducz Rebeka. Gyerekük: János (1848. máj. 27.–...)
 - KOZÁK KRISTÓF, meghalt 1827. febr. 23-án, 45 éves korában
 - KAZATSAI GERGELY, meghalt 1845. júl. 21-én, 45 éves korában; neje Erános Mónika (1807. szept. 16.–1840. ápr. 13.). (A temetési anyakönyvben életkoraként 40 év szerepel.). Gyerekeik: Miklós (1827. dec. 11.–...), Mária (1829. szept. 8.–...), Lukács (1831. dec. 20.–1838. jún. 5.), Aloysia (1834. május 30.–1836. aug. 12.), István (1836. febr. 15.–...), Katalin (1837. jún. 23.–...)
 - KOZOTSAI MÁRTON, meghalt 1853. dec. 6-án, 55 éves korában
 - KOZOTSAINÉ, Meskó Veronika, meghalt 1849. jún. 19-én, 36 éves korában
 - KUTSOVITS MÁTYÁS, neje Pinter Karolina. Gyerekük: Mária Sybila (1808. aug. 13.–...)
 - LAJBEL GÁSPÁR, meghalt 1846. dec. 28-án, 62 éves korában, neje Fejér Anna. Gyerekeik: Rozália (1814. jan. 5.–...), Klára Jozefa (1819. márc. 19.–...), Antal Mihály (1821. szept. 14.–...), Miklós (1824. máj. 7.–...), József (1827. márc. 8.–1847. aug. 13.)
 - LÁSZLÓ ANDRÁS, neje Fábián Mária. Gyerekük: József (1804. okt. 17.–...)
 - LUKÁCS ANTAL, meghalt 1837. nov. 6-án, 43 éves korában
 - LUKÁCS ÁBRAHÁM, neje Ötves Anna, meghalt 1848. nov. 20-án, 60 éves korában. Gyerekeik: Antal (1807. jún. 30.–...), István (1809. nov. 2.–1830. dec. 28.), Mária Katalin (1811. okt. 30.–...), Ferdinánd (1820. jan. 7.–...)
 - MÁNYA ANDRÁS kancellista, neje Istvánfi Katalin, Gyerekük: Eszter Laura (1847. máj. 22.–1847. aug. 1.)
 - MÁRKUTZ MIHÁLY, meghalt 1794. okt. 11-én, 46 éves korában; neje Isekutz Mária. Gyerekük: Anna Mária (1794. jan. 5.–...)
 - MERZA VERONIKA Betzási Kristófné, elhunyt 1831. jún. 2-án, 74 éves korában
 - MESKÓ JÁNOS, neje Pátrubán Rozália. Esküvő: 1813. dec. 30. MOYSES ROZÁLIA, erzsébetvárosi örmény, elhunyt 1826. márc. 19-én, 18 éves korában
 - MOYSES MIHÁLY, elhunyt 1845. nov. 2-án, 2 éves korában
 - NAGY ANTAL, neje Meskó Veronika. Gyerekük: Anna (1844. márc. 6.)
 - NOVÁK ADEODÁT, meghalt 1826. febr. 16-án, 82 éves korában; neje Lengyel Anna, meghalt 1833. ápr. 15-én, 75 éves korában. Gyerekeik: Antal Jakab János (1791. febr. 11.–1797. aug. 9.), Mária (1795. ápr. 27.–...), János (1797. dec. 11.–...)
 - NOVÁK ANTAL, neje Zakariás Rozália. Gyerekeik: Anna (1813. máj. 10.–...), Márton Ferenc (1814. júl. 29.–1842. dec. 4.), János István (1816. aug. 3.–...)
 - NOVÁK FRIGYES, neje Manuch (Manok) Katalin. Gyerekeik: János Nepomuk (1779. máj. 20.–...), Anna Mária Ágnes (1780. júl. 24.–...), Krisztina Rozália (1781. dec. 17.–...), Anna (1783. jan. 13.–...), Frigyes Ignác (1790. okt. 28.–...), Borbála Erzsébet (1792. jan. 7.–...)
 - NOVÁK ISTVÁN, meghalt 1849. jan. 5-én, 70 éves korában; neje Dániel Katalin, meghalt 1849. dec. 3-án, 64 éves korában. Gyerekeik: Mária (1811. jan. 25.–...), Anna (1812–1833. márc. 2, 21 évesen)
 - NOVÁK ISTVÁN (1816. aug. 3.–...), NOVÁK Antal és Zakariás Rozália fia, neje Gagy Borbála, meghalt 1841. nov. 3-án, 23 éves korában
 - NOVÁK IZSÁK (1794. febr. 18.–1834. szept. 15.) apja Auxent-Tamás és Rebeka,

- Szamosújvár, neje Isekutz Margit (1805. aug. 23.–1876. ápr. 5.). Gyerekeik: Sándor (1827. dec. 1.–1833. febr. 12.), Rebeka (1829. ápr. 1.–...), Adeodát, Antal (1830. júl. 8.–...), József (1831. aug. 22.–...)
- NOVÁK JÁNOS (1797. dec. 11.–...), NOVÁK Adeodát és Lengyel Anna fia, neje Jakab Anna (1801–1855. május 5, meghalt 54 éves korában). Gyerekeik: Márton József (1828. márc. 25.–1828. ápr. 19.), István (1829. jún. 15.–...), Márton (1831. szept. 2.–1834. okt. 28.), Anna (1837. jún. 3.–...), János (1840. jan. 9.–...)
 - NOVÁK JÓZSEF, 1777
 - NOVÁK LUKÁCS (1791. okt. 7.–...), NOVÁK Márton és Bor Anna fia, neje Fejér Krisztina. Gyerekeik: Anna Mária (1818. dec. 6.–1834. szept. 24.), Veronika (1820. aug. 4.–...), Rebeka (1822. aug. 26.–...), Károly Lukács (1827. jan. 27.–...)
 - NOVÁK MÁRTON, meghalt 1808. márc. 19-én, 68 éves korában
 - NOVÁK MÁRTON, neje Bor Anna. Gyerekeik: Jakab Lukács (1791. okt. 7.–...), Mária Anna (1792. ápr. 28.–...)
 - NOVÁK MÁRTON, meghalt 1817. ápr. 12-én, 46 éves korában, neje Isák Anna. Gyerekeik: Rozália (1800. szept. 5.–1802. márc. 9.), Antal (1804. máj. 5.–...), Domokos (1806. máj. 28.–...), Mária (1809. aug. 26.–1810. szept. 16.), János (1813. márc. 31.–1815. jan. 3.)
 - ÖTVES ANTAL, meghalt 1817. júl. 24-én, 38 éves korában, neje Istvánfi Veronika. Gyerekeik: Kristóf (1809. dec. 5.–...), István János (1813. jún. 24.–1815. jún. 5.), Anna Mária (1815. szept. 10.–...), Antal Péter postumus (1816. jún. 29.–...)
 - PÁPAI ISTVÁN, meghalt 1827. szept. 5-én, 45 éves korában
 - PAPP KAJETÁN, neje Danielovits Eszter. Gyerekük: Antal (1826. jún. 12.–...)
 - PÁTRUBÁN Bogdán (1823–1849. jan. 8.)
 - PÁTRUBÁN FERENC, neje Isekutz Mária. Gyerekük: Mária (1827. jan. 4.–...)
 - PÁTRUBÁN GERGELY, meghalt 1849. márc. 12-én, 63 éves korában, neje Ötves Katalin. Gyerekeik: János Imre (1813. febr. 22.–...), Miklós Ágoston (1814. dec. 5.–...), Katalin (1819. márc. 14.–1820. jún. 16.)
 - PÁTRUBÁN JÁNOS, meghalt 1806. szept. 12-én, 55 éves korában, neje Lukács Anna Mária alias Dsuvel (...–1811. aug. 13. Az elhalálózása Szumerd Anna Máriaként van bejegyezve). Gyerekeik: Mária Katalin (1792. dec. 19.–1855. aug. 29., 62 évesen), Anna (1795. május 14.–1796. júl. 9.), Lukács (1797. máj. 24.–...) Anyja nevéként itt Petráskó Anna Mária szerepel., János (1800. ápr. 21.–...) Anyja neve itt Bogdánfi Anna Mária)
 - PÁTRUBÁN JÁNOS, meghalt 1847. dec. 23-án, 71 éves korában, neje Isekutz Anna (...–1842. febr. 15.). Gyerekeik: Margit és Anna (1832. dec. 8.–...)
 - PÁTRUBÁN JÁNOS, meghalt 1816. szept. 2-án, 40 éves korában, neje Lengyel Anna. Gyerekeik: Teréz (1802. dec. 3.–...), József (1805. júl. 29.–1819. ápr. 2.)
 - PÁTRUBÁN JÓZSEF, Lukács és Isekutz Kata fia; neje Kövér Cecília. Gyerekük: János István András (1782. júl. 22.–...)
 - PÁTRUBÁN LUKÁCS, Márton-Márk és Verzár Margit fia; neje Issekutz Kata
 - PÁTRUBÁN MÁRTON, 1778-ban szerződést köt a várossal
 - PÁTRUBÁN MIKLÓS (1814. dec. 5.–1881. márc. 18.), neje Istvánfi Veronika (1815. okt. 13.–...). Gyerekeik: Gergely (1841. okt. 21.–...), Márton (1843. aug. 15.–1868. okt. 7.), Antal (?), János (1845. júl. 25.–...), Katalin (1852–1942. aug. 29.), Miklós (1856–1873. ápr. 17.)
 - PÁTRUBÁN TERÉZ, törvénytelen fia István (1826. okt. 30.–...)

- PETRÁSKÓ ANNA, meghalt 1795. ápr. 4-én, 34 éves korában
- PETRÁSKÓ GERGELY, meghalt 1840. jan. 1-jén, 78 éves korában, neje Bosnyák Teréz, meghalt 1828. dec. 27-én, 68 éves korában. Szászsebesi Bosnyák Mihály leánya. A házasságkötés ideje: 1786. febr. 18. Gyerekeik: Anna Mária Cecília (1787. júl. 24.–...), Mihály Antal (1788. aug. 21.–1803. júl. 1.), Márton István (1791. jún. 1.–...), Anna Mária (1793. okt. 28.–1796. jún. 29.), Mária Terézia (1796. ápr. 22.–...), Veronika (1798. jan. 27.–...), Gergely, meghalt 1840. jún. 28-án, 40 éves korában; Anna Mária (1802. ápr. 26.–1803. május 27.), Mihály Márton segéd rendőr (1804. márc. 31.–1836. júl. 25. kolerában), Johanna (1805. máj. 13.–1807. márc. 16.), Anna Mária (1806. dec. 7.–1807. nov. 23.), Katalin Julianna (1808. nov. 13.–...), Jozefa Veronika (1811. jan. 10.–1811. jan. 27.), Anna Mária (1812. máj. 31.–1812. aug. 12.)
- PETRÁSKÓ MÁRTON, meghalt 1794. ápr. 2-án, 66 éves korában
- PETRÁSKÓ MÁRTON (1791. jún. 1.–1848. nov. 11-én, kolerában)
- PETELEI GERGELY, meghalt 1809. ápr. 25-én, 20 éves korában
- PETELEI ISTVÁN, (1819. szept. 18.–...), neje Istvánfi Mária. Gyerekeik: Rozália: 1843. okt. 27.–1847. márc. 28.), Anna (1845. jan. 8.–...), Katalin (1846. márc. 30.–...), Márton (1847. dec. 25.–...)
- PETELEI MÁRTON, neje Biluska Rozália, meghalt 1851. febr. 2-án 55 éves korában. Gyerekeik: Mária (1813. dec. 23.–...), János (1816. jún. 15.–1823. márc. 26.), István (1819. szept. 18.–...), Antal (1822. dec. 15.–1823. jan. 5.), Katalin (1821. jún. 7.–1822. márc. 11.)
- PETELEI MÁRIA törvénytelen leánya Karolina (1846. jan. 27.–...)
- SCHUSTER JÁNOS, neje Isák Margit. Gyerekeik: Rebeka (1820. aug. 10.–...), Amália (1823. okt. 27.–...), Mária (1826. jan. 12.–...)
- SCHUSTER MÁRTON, neje Bosnyák Rebeka, meghalt 1838. jan. 4-én, 70 éves korában
- SCHUSTER TERÉZ, 1816-ban keresztel.
- SIMÁI ANDRÁS, neje Sandini Amália. Gyerekeik: Vilhelmina Erzsébet (1847. márc. 7.–...)
- SZENKOVITS LAJOS (1809–...), neje Örves Anna Mária (1815. szept. 10.–...) Gyerekeik: Veronika (1839. jan. 3.–...), Lajos (1840. szept. 5.–...), Antal (1842. febr. 26.–1842. nov. 14.), Márton (1846. nov. 10.–...)
- SZENKOVITS LUKÁCS (1805–...), neje Petelei Mária (1813. dec.23.–...). Gyerekeik: Márton (1835. dec. 11.–...), Mihály (1837. aug. 11.–...), Rozália (1839. jan. 23.–...)
- SZENKOVITS MIKLÓS (1814–...), neje Rákosi Katalin, özv. ref. vallású (1814–...)
- SZENTPÉTERI ANTAL (1786. jún. 14.–1838. febr. 23.), szabó, neje Aikler Julianna (1810. jan. 15.–...). Gyerekeik: Julianna (1835. aug. 24.–...), Lázár (1838. febr. 11.–...)
- SZENTPÉTERI JÁNOS (1791. ápr. 20.–...), szűcs, neje Csemik Zsuzsanna. Gyerekeik: Anna (1820. márc. 30.–...), Teréz (1822. szept. 12.–...), Dénes (1828. okt. 17.–...), János (1831. jún. 14.–...), Katalin és Erzsébet (1833. nov. 24.–...), Ferenc (1836. júl. 21.–...), Zsuzsanna (1839. dec. 28.–...)
- SZENTPÉTERI JÓZSEF, meghalt 1829. márc. 5-én, 55 éves korában
- SZENTPÉTERI KRISTÓF, meghalt 1800. márc. 8-án, 48 éves korában; neje Szabó Mária, alias Trombitás. Gyerekeik: Anna Mária (1781. júl. 15.–1830. márc. 5.), János (1784. jan. 2.–1784. júl. 13.), Antal József (1786. jún. 14.–1838. febr. 23.), Terézia Veronika és János József

- (1791. ápr. 20.–...), Mária Terézia (1793. okt. 7.–1795. márc. 20.)
- SZENTPÉTERI KRISTÓF, meghalt 1835. nov. 23-án, 68 éves korában
- TENTZERADEODÁT, neje NOVÁK Margit. Gyerekeik: József (1816. márc. 26.–...)
- TUTSEK GERGELY, neje Ábrahám Mária, meghalt 1849. júl. 22-én, 27 éves korában. Gyerekeik: Ferenc (1835. jan. 7.–...) Gergely (1836. dec. 9.–...)
- VERZÁR SÁNDOR (Oxendiusz) (1759. márc. 22.–1808. dec. 5.), neje Márkovits Helén 1765. máj. 19.–1841. márc. 28.)
- ZAKARIÁS IMRÉNÉ Csíki Rozália elhunyt 1855. febr. 18-án, 79 éves korában
- ZÁSZLÓFI ANNA özv. elhunyt 1845. jan. 13-án, 103 éves korában
- ZÁSZLÓFI JÁNOS elhunyt 1843. jún. 9-én, 43 éves korában; neje Bogdánfi Rozália. Gyerekeik: Franciska (1831. márc. 7.–...), Gábor (1833. nov. 28.–...), József (1836. febr. 2.–...)

A II. kerületiek kampánnyitó kiállítása

A Budapest Főváros II. kerületi Örmény Önkormányzat május 6-án tartotta az őszi nemzetiségi önkormányzati választások kampánnyitó rendezvényét a Marczibányi Téri Művelődési Központban. dr. Issekutz Sarolta elnök a „Magyarörmény kultúra, magyarörmény identitás – Húsz esztendő a II. kerületi örmények szolgálatában” című kiállítás megnyitóján a példamutatás erejével adott számadást az erdélyi örmény gyökerekkel rendelkező örmény nemzetiség életéről, amely a magyarországi boldogulásában érdekelt. A bemutatott gazdag gyűjteményt május 18-áig lehetett megtekinteni az M Galérián.

Az őszi önkormányzati választások kampánnyitó rendezvényén dr. Issekutz Sarolta köszöntötte az igen nagy számú közönséget, köztük a díszvendégeket, így dr. Turgyán Tamás örmény szószólót, aki az áprilisi országgyűlési választások eredményeként éppen azon a napon vette át megbízólevelét, majd ezt követően először vett részt egy erdélyi örmény gyökerű közösség rendezvényén.

Dr. Láng Szolt polgármester elfoglaltsága miatt Schanda Tamás, a Budapest Főváros II. kerületi Önkormányzat Közoktatási, Közművelődési, Sport és Informatikai Bizottságának elnöke nyitotta meg a kiállítást. Felelevenítette a magyar és az erdélyi örmény kultúra és művelődéstörténet közös pontjait, a magyarörmény gyökerű hí-

res-neves történelmi személyeket, a kerülethez kapcsolódó írókat, művészeket, színészeket. Hangsúlyozottan kiemelte az önkor-

A kiállítás közönsége

mányzat által is támogatott alkalmakat, amelyeket a kerületi örmény önkormányzat és az erdélyi örmény gyökerű nemzetiség rendez. (A megnyitó előadás szerkesztett változatát a 10–11. oldalon közöljük.)

A „Magyarörmény kultúra, magyarörmény identitás – Húsz esztendő a II. kerületi örmények szolgálatában” című kiállítást rendező Budapest Főváros II. ker. Örmény Önkormányzat elnöke, dr. Issekutz Sarolta olykor-olykor meghatódottan mondta el az elmúlt húsz esztendő örmény vonatkozású eseményeit, amelyek nemcsak a kerülethez kapcsolódtak. A számadás sok szép-, nemes- és tartalmas gondolatot tartalmazott. Amint végig tekintettem a sok idővel és munkával gondosan összeállított kiállítást, arra gondoltam, rajtunk is múlik, hogy mire építjük életünket, mit helyezünk előtérbe, mire szánjuk az időnket és energiánkat. dr. Issekutz Sarolta a magyarörmény kultúra és identitás megmaradására szánta, nemcsak a húsz évet! Kívánom, hogy két évtized múltán legalább ilyen szeretettel és megbecsüléssel gondoljunk vissza saját életünkre! (A számadást a 12–21. oldalon adjuk közre.)

A kiállítás tablói bemutatták, hogyan őrizték az örmény kultúrát a magyarörmények az elmúlt húsz év alatt egyesületi-, kerületi- és fővárosi szinten. A dr. Issekutz Sarolta által vezetett II. kerületi Örmény Önkormányzat jelentősebb kulturális programjairól: a huszonnyolc kiállításról, a 3 évben megrendezett Örmény Kul-

túra Hetéről, a hat nemzetközi konferenciáról, az örmény ősházában tett látogatásról, stb. közzé tett fotók mellett a tárlókban helyet kaptak szóróanyagok, könyvek, örmény népművészeti tárgyak is. A kiállítást színesítette a körítő falakat borító korabeli nagyméretű színes plakátok sora, az egyes kiállítások, rendezvények dokumentumaként.

A Marczibányi téri délutánt még színesebbé tette a felcsendülő örmény dallamokkal *Puskás Eszter* éneke, a közreműködő *Lusnaker Együttes – Juhász Endre* (duduk, zurna), *Gerzson János* (ud, cümbüs) és *Gyulai Csaba* (dob: dhol- és daf) előadásában.

A megnyitó utáni fogadáson – amit Sergio és csapata készített az örmény konyha remekeiből – rég nem látott barátok kellemes beszélgetéssel töltötték a délután hátralevő részét. Jó volt a régi ismerős arcokat viszontlátni.

(Béres)

A közreműködő Lusnaker Együttes

„Töretlen lelkesedéssel végzik nemes feladatukat”

Tisztelt Hölgyeim és Uraim! Kedves Elnök Asszony!

Orbán Balázs írta a Székelyföld leírása című művében: „(Csík)Szépvíz sokadalmakkal és hetivásárokkal bíró falu (...) Örmény lakói éppen az élénk kereskedés által emelkedtek (...)

De ne irigyeljük ezen saját szorgalmuk által kivívott fölényt, mert ők vendégek nálunk, emellett nem is élnek vissza e haza vendégszeretetével, mely őket legnyomorúságosabb üldöztetések korszakában befogadta, s a hazátlanul bolygóknak ha-

Schanda Tamás és dr. Issekutz Sarolta

zát s tűzhelyet nyújtja.(...) ..ők átérték, mivel tartoznak e hazának, miért minden alkalommal méltóknak mutatkoztak arra, hogy e haza őket édes és szeretett fiai közé számítsa. Ők átvették a mi nyelvünket, műveltségünket, ők érdekegységi szövetségre léptek, s ekként rokonultak velünk.”

Orbán Balázs egyszerű és szép szavakkal foglalta össze az Erdélybe menekült örmények magyarokkal összefonódott sorsát. A ma megnyíló kiállítás ennek a sorközösségnek állít emléket.

Tisztelt Megjelentek!

A II. kerületben élő örmények kisebbségi önkormányzata húsz évvel ezelőtt alakult meg. Fontos és értékkeremtő tevékenységük révén nemcsak az örmény nemzeti tudatot tartják életben, de kiállításaiikon, konferenciáikon, kiadványaikon keresztül sokan megismerkedhettek az örmény történelemmel, szokásokkal, valamint a magyar-örmény együttélés és egymásrautaltság emlékeivel.

A húsz éve megalakult II. kerületi örmény kisebbségi önkormányzat elnöke és tagjai töretlen lelkesedéssel végzik nemes feladatukat: az örmény identitás erősítését, az örmény kultúra és hagyományok ápolását.

Engedjék meg, hogy néhány, örmény gyökerekkel rendelkező nevet említsek a magyar művelődéstörténetből. A festőművész Barcsay Jenő, a kiváló színpadi szer-

ző, Csiky Gergely, az író-költő magyarságtudató Kolozsvári Grandpierre Emil, a János Vitéz mezenésítője, Kacsóh Pongrác, nagyszerű színművészeink: Agárdy Gábor és a II. kerület 2010-ben elhunyt díszpolgára, Bánffy György. Folytathatjuk a sort: Gross Arnold festőművész, Novák Ferenc rendező, koreográfus, Flórián Antal színművész, Jankovics Marcell rajz-animációs filmrendező, Szervátiusz Tibor szobrászművész. De nem feledkezhetünk el Lázár Vilmos és Kiss Ernő aradi vértanúságáról sem. Örmény származású tisztként harcoltak a magyar szabadságért 1848-ban és 1849-ben.

A II. Kerületi Önkormányzat számára fontos, hogy a nemzetiségi képviselő megjelenjen a városrész mindennapjaiban. Az örmény önkormányzat nem először mutatkozik be a Marczibányi Téri Művelődési Központban, de tartottunk közös megemlékezést az örmény genocídiumról a Polgármesteri Hivatalban is. Az örmény kultúra és gasztronómia minden év júniusában bemutatkozik Önkormányzatunk legnagyobb ünnepén, a Kerület Napján.

Tisztelt Egybegyűltek!

„Az egy nyelvű és egy szokású ország gyenge és esendő” – írta majd ezer esztendővel ezelőtt István király a fiának, Imre hercegnek szóló Intelmeiben. Államalapító királyunk vendégszeretetről és a befogadásról írt sorai máig érvényesek és igazak.

Tisztelt Hölgyeim és Uraim!

Gratulálok ennek a csodálatos kiállításnak a megszervezéséhez és a következő 20 évben is sok szeretettel látjuk Önöket itt, a II. kerületben.

Köszönöm, hogy meghallgattak.

Schanda Tamás

a II. ker. Önkormányzat Közoktatási, Közművelődési, Sport és Informatikai Bizottság elnöke

Magyarörmény kultúra, magyarörmény identitás

Húsz esztendő a II. kerületi örmények szolgálatában

1994-ben kezdődött. Azóta 20 év, egy emberöltő telt el egy új fogalom, a kisebbségi-, nemzeti-ségi önkormányzatiság létrejötte óta. 5 ciklus, sok munka és kínlódás, még több tanulás.

Az „ezeregytornyú” Ani királyi székhelyből 1239-ben menekültek el örmény őseink, 1672-ben érkeztek Erdélybe. Trianon és a II. világháború után a közösség szétszóródott, így kerültek részben Magyarországra.

A kettős cím első része arra utal, hogy bemutatam, milyen kulturális, identitásörző munka rejlik a „magyarörmény” jelző mögött és miért is tesszük oda a „magyar” szót az örmény elé. Az alcím is magyarázatra szorul.

Értelemszerűen a II. kerületben lakom, 42 éve, így itt vagyok örmény nemzetiségi képviselő, az itt lakó örményeket képviselem, a kulturális identitásörző munkát szervezem, végzem.

A II. kerület azonban kitüntetett helyzetben van. Az eddigi választási eredmények alapján kimondható, hogy hazánkban százalékosan itt él a legtöbb örmény gyökerű. Nemcsak darabszámra, de büszkeségeinket számba véve is. Gondolom elegendő, ha például Szervátiusz Tibor, Jankovics Marcell, Bánffy György, dr. Tahy Ádám kerületi díszpolgárok nevét említem. Ezen túl fontos megjegyezni, hogy ezen a bázison vagyok képes működtetni a teljes magyarországi magyarörmény közösség munkáját. A II. kerület tehát a teljes hazai magyarörménység báziskerülete. Ezzel magyarázható az, hogy amit itt a kiállításon látnak, annak sok eset-

dr. Issekutz Sarolta

ben látszólag nincs köze a II. kerülethez, valójában minden a II. kerületi munka eredménye.

A magyarörmény kulturális identitásörző munka háttérére és kialakulására

20 évvel ezelőtt az Antall kormány a világon egyedülálló gondolatot valósított meg. Bevezette a nemzetiségi, akkor kisebbségi önkormányzati rendszert. Ezzel példát kívánt mutatni a Kárpát-medencében körülöttünk elhelyezkedő országoknak, hogyan viszonyuljanak az ott élő magyar kisebbséghez. Sajnos a példa nem volt ragadós, de így is óriási jelentőségű tett volt, mert elindította Magyarországon a nemzetiségek ujjászerveződését. A korábbi internacionalista világban a nemzetiségi szellem, kultúra teljesen visszafejlődött (szétverték a civil szervezeteket, üldözték a másságot, a hitéletet, stb.). Minden nemzetiségnek újból meg kellett találnia saját arcát, gyökereit. Ehhez újra kellett éleszteni nemzeti kultúráját, hagyományait, fel kellett építeni szervezeteit, infrastruktúráját (jog, oktatás, működés, kulturális szervezet).

Ekkor kerestek meg mint jogászt, segítsek e munkában. Megláttam a nagy lehetőséget, hogy az akkor igen szerény támogatottságú, önkéntes alapon működő civil szervezeti forma helyett az önkormányzatiságot kihasználva lehetőség adódik az örmény közösség felélesztésére, „rearmenizálására”. Példaképem Szongott Kristóf szamosújvári tanár, armenológus volt, aki a XIX–XX. század váltásakor állította talpra a szamosújvári örmény közösséget, dokumentálta az akkori

állapotokat, kutatta a gyökereket, elindította 1897-ben az *Armenia magyar-örmény havi szemle* folyóiratot és kitágította az örmény közösségi szemléletet az örmény katolikus egyházon kívülre. Közismert, hogy az örmények – 301-től keresztények – vezetői mindig egyházi személyek voltak. Kulturális és gazdasági életükben is a papok mindig meghatározó szerepet kaptak. Nem kis munkába került elfogadtatni az egyházzal, hogy ők is jobban járnak, ha az egyházi tagdíjat ugyan nem fizető, örmény vérrrel rendelkező embereket is örményeknek tekintjük. Őket nem az örmény rítus szerinti keresztlevél, hanem az örmény azonosság-tudatuk alapján tekintjük örménynek, bármilyen hányadban is folyik az ereikben örmény vér. A nem egyházi alapon működő közösséget megpróbáltuk kulturális alapokra helyezni, megtartva a kapcsolatot az egyházzal. Mivel az örmény meghatározás sokakat zavart, mert magyaroknak érezték magukat, amint több mint 100 évvel korábban is, ezért vezettük be az „örmény gyökerű” szókapcsolatot, majd a „magyarörmény” fogalmat, kifejezve azt, hogy magyarok vagyunk, de örmény vér is csörgedez ereinkben.

Céлом ekkor az volt, hogy a Magyarországon élő – már csak magyarul beszélő örmény ősökkel rendelkező emberekben felélesszük a korábban államilag elnyomott ör-

A kiállításmegnyitó közönsége

mény identitást. Nagyon nehéz feladat volt, mert a vallás általános hanyatlása az örményeket is erősen érintette. Nehézkes volt a kapcsolattartás a Trianon következtében elszakított szülőfölddel, az erdélyi örmény közösségekkel - az erdélyi örmény kulturális örökséggel, ahol a magyarországinál is rosszabb körülmények voltak. Erdélyben az örményeket a magyar kisebbség közé számították, nem voltak örmény civil szervezeteik – kivéve a kolozsvári *Armenia Örmény-Magyar Baráti Társaság*ot –, az örmény városok nem tartottak kapcsolatot egymással, bár kétségtelen, hogy az örmény egyházi infrastruktúrával és szervezettel jobban álltak.

A legnehezebb feladat az volt, hogy az erdélyi örménység már a XIX. században elvesztette örmény nyelvűségét. Ritkaságnak számított egy-egy ember, aki tudott még valamit örményül.

Szerencsének tekintetem akkor, hogy vannak Magyarországon a Szovjetunióból és annak utódállamaiból a XX. század utolsó harmadában, így pl. Örményországból bevándorolt örmények. Rájuk számítottam, mert ők még beszéltek az örmény nyelvet (bár a keleti örmény nyelvjárást, míg az erdélyi örmények ősei a nyugati nyelvjárást beszéltek), így segítségükkel meg tudjuk oldani az örmény nyelv (vissza)tanulását és a kapcsolatot működtetni tudjuk az őshazával, Örményországgal, hiszen nekik még élnek az örményországi családi kapcsolataik. Egyházi vonalon még teljes harmónia volt az örménykatolikus és az apostoli (ortodox) örmény közösség között, hiszen aki vallásos volt, az látogathatta az örmény katolikus misét, amely időnként örmény nyelven hangzott fel.

Az első ciklusban (1994–1998) ebben a szellemben alakultak meg önkormányzataink Budapest több kerületében, így a II. kerületben is, és néhány vidéki városban. Ezen

helyi kisebbségi önkormányzatok teljes egyetértésben alakították meg a Fővárosi- és az Országos Örmény Önkormányzatot. A magam részéről mindhárom szinten tisztséget vállaltam, hogy jogi és szervezési adottságaimat kamatoztassam.

A megalakulás után nagyon sok feladat adódott, amelyet el kellett végezni: az örmény gyökérűek felkutatása, a helyiség-használatok, a jogi és szervezeti működtetés, mind a kisebbségen belül, mind az állami szervezetek részéről.

Körülbelül egy év múltán, mikor már szinte minden működött, óriási pofont kaptunk „keleti örmény” testvéreinktől. Ekkor kezdődött a támadás: „Ti nem is vagytok örmények, mert nem beszéltek az örmény nyelvet. Ti csak „biznisz” kisebbség vagytok. Az egyház nem a tiétek, menjetek ki az Orlay utcából!” (Budapesti Örmény Katolikus Lelkészség Bp. XI., Orlay u. 6.) Alakítottak egy „alternatív örmény egyházat”, elfoglalták az Orlay utcai örmény katolikus templomot és múzeumot és onnan az örménykatolikus híveket fizikailag kizárták. Minden területen támadást indítottak ellenem, mert érezték, én vagyok a magyarörménység vezetője, ha engem eltávolítanak, akkor minden a kezükbe kerül. Nekik nem volt érdekük a teljes magyarörmény közösség felélesztése, mert az számukra kezelhetetlen tömeg. Az egyes becslések szerint 15–20 000 főre becsült közösség felállása számukra a teljes bukás, hiszen párszáz fővel olyan kis súlyt képviselnek, hogy vezető szerepük nullához közelít. Számukra az volt a fontos, hogy a több mint 300 éve Magyarországon élő örmény közösség múltjára támaszkodva, bevándorlóként kisebbségnek elfogadják őket, a múlttal rendelkező közösség élő tagjait „biznisz” kisebbségnek titulálva kizárják. Így fordulhat elő, hogy bár minden kiadványukban megemlíti Kiss Ernő 48-as aradi vértanú nevét,

mint örmény őst, annak ma élő leszármazottait, késői rokonait, köztük jómagamat, kizárják.

Közel két éves küzdelem után feladtam az értelmetlen harcot, megfogadtam apám, dr. Issekutz János (XII. kerületi Örmény Önkormányzat alelnöke) tanácsát: függetlenné kell válni, önálló kulturális egyesületet kell létrehozni és úgy kell folytatni ezt a kulturális missziót. Az ezt követő időszakban stratégiát váltottam és e stratégia szellemében dolgoztam. Hogy mit sikerült teljesítenem, azt szeretném szemelvényekben bemutatni, annak eredményességének megítélését a látogatóra, olvasóra bízom.

Időrendben ezt követően fogalmazódott meg a **magyarörmény** (Erdélyben örménymagyar) kifejezés, megkülönböztetésül az örmény jelzőtől. A magyarörmény szó azt kívánja kifejezni, hogy az örmény identitásörzésnek van egy specifikus ága, amely a Kárpát-medencében már több mint 300 éve letelepedett, magyar környezetbe beágyazódott, magyarul beszélő, de örmény múltját, örmény gyökereit büszkén valló, az örmény hagyományokat már csak korlátozottan használókat jelöli. A hagyományok korlátozottsága abban jelentkezik, hogy az 1239-ben az „ezeregytornyú Ani” székesfővárosból elűzött és közel 500 éven keresztül menekült örmény őseink ősi hagyományai módosultak már a XX. században élők gyakorlatában, mi az erdélyi változatot éljük meg, azt sem mindennap. Kali Kinga armenológus egy tanulmányában úgy nevezi őket, hogy „vasárnapi örmények”, a templomban örmények, a hétköznapokban magyarok.

A nem magyarörményeket mi „keleti örményeknek” hívjuk, függetlenül attól, hogy adott esetben honnan kerültek Magyarországra (Örményország, Törökország, Libanon, stb.).

Meg kell jegyezni, hogy a keleti örményekhez elég sok olyan magyar is csatlakozott, akik ugyanúgy nem tudnak örményül, mint mi, csak őket elfogadják töltelékül, mivel rájuk szavaznak.

A stratégiai váltás utáni működés főbb szempontjai:

• **Önálló szervezetben, homogén emberi környezetben kell tevékenykedni.**

Először megalapítottam az *Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesületet* (EÖGYKE, 1997. február 14.), amelynek alapító okiratában lefektettük a magyarörmény kultúra ápolásának, identitásörzésének feladatait. Az ezt követő választások során törekedtünk a „tisztá” önkormányzatok kialakítására. Ennek megfelelően sikerült az elmúlt 16 évben a II. kerületben tiszta magyarörmény gyökerű képviselőt biztosítani. Ezen túlmenően amennyiben sikerült Budapesten többségbe jutni, akkor többségi Fővárosi Önkormányzatot vezettem, amikor nem, akkor megakadályozva a fővárosi önkormányzat megalakulását, a homogén kerületekből Társulatot alakítottunk (1999–2003) és így sikerült önállóan dolgoznunk. Országos szinten soha sem sikerült tiszta működési feltételeket nyernünk, ezért az Országos Örmény Önkormányzat soha nem képviselte a magyarörménység valódi értékeit, érdekeit.

• **Küzdeni kell a magyarörménység magyar nyelvűségének törvényi elismertéséért.**

Ennek legfőbb eszköze, hogy magyar nyelven kell bemutatni ezen kisebbség, nemzetiség kultúráját. Ezért a kiadott könyveink, kiállításaink, rendezvényeink magyar nyelvűek. Sajnos a Nemzeti és Etnikai Kisebbségekért Közalapítvány éveken keresztül kizárt a pályázatokból magyar nyelvű projekt-

jeink miatt és hiába fordultunk segítségért az állami szervekhez, a kisebbségi biztoshoz.

Több próbálkozásunk volt örmény nyelvoktatás területén, sikertelenül. Több oka volt: nem kaptunk örmény testvéreinktől megfelelő tanárt, a közösség elöregedett, nem tudja befogadni ezt a nehéz nyelvet, a fiatalok körében nem vonzó egy olyan nyelv ismerete, amelynek használhatósága eléggé korlátozott. Szerencsére a Polgári Kormány felismerte a magyarörmények problémáját és törvényt módosított. A 2011. évi CLXXIX. törvény *A nemzetiségek jogairól* kimondta, hogy az örmény nemzetiség hivatalos nyelve az örmény és a magyar. Sajnos egyes keleti örmény képviselők még ma is gyakran felemlítik, hogy mi nem is vagyunk örmények.

• **Önálló média megjelenést kell biztosítani.**

Ezért 1997-ben elindítottuk az *Erdélyi Örmény Gyökerek füzeteit*, valamint önálló honlapot üzemeltetünk: www.magyarormeny.hu A füzetekkel kapcsolatosan az volt a cél, hogy Szongott Kristóf céljához (Armenia magyar-örmény időszaki szemle) hasonlóan dokumentálásra kerüljön minden olyan esemény, amely valamilyen módon köthető a magyarörménységhez, annak valamely tagjához, szervezetéhez (rendezvény, szereplés, publikáció, stb.). Kezdetben azt hittük, hogy egy-két év alatt a téma lecseng, mert bemutattunk minden örmény hírességet és nincs mit mondani. Szerencsére még a 207-ik szám szerkesztése után is bőségében vagyunk a témáknak. Az újságban dokumentálásra kerül az erdélyi társszervezeteink tevékenysége is. A füzetek havilap ingyenesek.

Sajnálatos módon az Országos Örmény Önkormányzatnak juttatott évi több mint 50 millió forintból egy fillér se jut a mi kiadványunkra, amely az egyetlen nemzeti-

ségi havilap a Kárpát-medencében. Az újságunk megjelenését az önkormányzataink közösen biztosítják. Újságunkat eljuttatjuk a hazai magyarörményeken kívül idehaza közel 40 könyvtárnak, protokoll személyeknek és örmény nemzetiségi önkormányzatoknak papír alapon, Erdélybe pedig 450 példányt postázunk, köztük könyvtáraknak is. Kb. 300 főnek e-mail értesítéssel tudatjuk, hogy megjelent a füzetek. A honlapunkon valamennyi szám olvasható, a régi számok (közel 10 év) több önkormányzatunk által viselt digitalizálás után került fel a honlapra, amely projektnek főtámogatója a II. kerületi Örmény Önkormányzat volt.

• **Az örmény katolikus templom**

visszaszerzése igen komoly feladatot jelentett, mert szinte a tettelegességig fajult a helyzet. Például 2000-ben a meghirdetett 3. nemzetközi konferencia alkalmából az utcán állt a magyarörmény közösség és 57 határon túli küldött, mert nem engedték be őket a saját örmény katolikus plébániánkra. A rendőrség is tehetetlenül állt. Ez után a Magyar Katolikus Egyház lépett és elküldte a kollaboráló örmény katolikus papot, majd bírósági eljárás eredményeként – melyben én képviseltem a Magyar Katolikus Egyházat – sikerült az „álegyházat” az örmény katolikus ingatlanból kizárni. Zár csere, új egyházi gondnokság kinevezése, papcsere történt, tehát visszaszereltük jogainkat, templomunkat, műtárgy együttesünket. Felhívjuk a figyelmet, gyakran lehet ma tőlük hallani, hogy „elvétték tőlük a templomukat”. Elvétel nem történt, csak egy törvénytelen templomfoglalás után visszavette a Magyar Katolikus Egyház a jogos tulajdonát. Az nem meglepő, hogy az örmény katolikus szentmisére nem járnak, bár lehetőségük éppen úgy megvan, mint bárkinek, aki ilyen szentmisén kíván részt

venni. A múzeum is bárki által látogatható előre egyeztetett időpontban, vagy a misét követően. Csak hát nekik nem a szentmise hiányzik, hanem a tulajdon. A templom visszaszerzése után rendeződött a múzeum kérdése is. A már közgyűjteménnyé nyilvánított műtárgy együttes leltározása, dokumentálása, rendezése, építészeti felújítás után (a II. ker. Örmény Önkormányzat fő támogatója volt) 2009-ben megnyitottuk a Magyarországon egyetlen örmény közgyűjteményt, amelyben az egyházi tárgyakon túl bemutatásra kerültek az örmény polgári élet relikviái is.

• **Közösségi infrastruktúra kialakítása.**

E téren nem sok sikerrel jártunk sem a kerületben, sem a fővárosban. A magyarörmény közösségnek nincs igazi székháza, rendezvényterme. Az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület székhelye egy „kétszemélyes” iroda, ahol szűkösen max. 10 fős megbeszéléseket lehet szervezni. Ez az iroda is magántulajdon, ahol az egyesület némi bérleti díj fejében, rezsiköltségek fizetése nélkül dolgozik. Komolyabb irodája van a Fővárosi Örmény Önkormányzatnak, ahol kicsit nagyobb összejöveteleket lehet tartani és lehetőség van évi egy nagy rendezvény megszervezésére. Ez az iroda csak akkor a miénk, ha a Fővárosi Örmény Önkormányzatban többségben vagyunk. Ez tehát hosszú távon bizonytalan.

• **Rendezni kellett a magyarörménység hivatalos ünnepeit, státuszait.**

A magyarörménység éves legnagyobb ünnepe 1994 óta az október 6-i **Aradi Vértanúk**ra emlékezés, az örmény hősöknek járó tisztelet jeléül (Kiss Ernő altábornagy és Lázár Vilmos ezredes). Büszkék vagyunk arra, hogy ilyen kicsi nemzetiség oly nagy számban adott honvédet, magas rangú tisz-

teket az 1848-49-es szabadságharcnak és az egyetlen nemzetiség az örmény volt, amelynek soraiból nem akadt áruló (gróf Teleki Sándor).

Világosító Szent Gergely napja az örmény katolikus templomunk búcsúnapja.

Az egyesületünk éves beszámolója és díjátadó ünnepként a karácsonyi Fővárosi Örmény Klub rendezvényt jelöltük ki.

Szongott Kristóf díjat alapítottunk 1999-ben a magyarörménység érdekében végzett munka elismeréseként. Évenként 1-2 díjat adunk át, oklevél és bronzplakett kíséretében a karácsonyi ünnepi klubesten.

• **Megalapítottam 1996-ban a Fővárosi Örmény Klubot,**

a magyarörmény közösség rendszeres, magyarörmény kulturális műsorral ízesített találkozási fórumát: minden hónap 3. csütörtökén találkoztunk a Magyarok Háza Bartók termében, majd 2012 ősze óta a Pest Megyei Kormányhivatal Nyáry Pál termében találkoztunk, immár 19. éve. Ki szeretném említeni, hogy ez a hely nem csak a II. kerületi örmények találkozó- és rendezvény helyszíne, hanem a főváros és az egész ország örményiségének fix pontja lett. A kulturális rendezvényeket néhány éve a magyarörmény kerületi önkormányzataink felváltva rendezik és költségeit viselik, így a II. kerületi ÖÖ is.

• **Hagyományos örmény egyházi búcsúk:**

Világosító Szent Gergely ünnepe (változó) Budapesten és Szamosújváron, Nagyboldogasszony-napi búcsú Erzsébetvárosban (augusztus 15.), Kisasszony-napi búcsú (szeptember 8.) Gyergyószentmiklóson, amelyeken rendszeresen részt veszünk.

• **Az örmény katolikus hitélet segítése,** a templom és múzeum, könyvtár fenntartása és támogatása a magyarörmény identitás

megmaradásának egyik legfontosabb eleme, melynek egyik fő támogatója a II. kerületi ÖÖ. A vasárnaponkénti szentmisén kívül a hagyományos nemzeti ünnepekkor a hősök falánál a koszorúzás és ünnepi szentmise rendszeres. Havonta egyszer a vasárnap mi után Zeneagape, a helyhez illő zenei, kulturális előadással.

A misék örménykatolikus rítus szerint magyar nyelven folynak. Évente 3-4 alkalommal a libanoni örménykatolikus pátriárka, XIX. Nerszesz Bedros titkára, Avedik Hovannisiján atya zenés misét celebrál örmény nyelven, Fülöp Ákos adminisztrátor segédletével, énekkar kíséretében. A misék nyilvánosak bárki számára. 2013 őszén Avedik atya 5 gyermeket keresztelt és bér-mált meg egyszerre örmény katolikus rítus szerint a közösség örömeire.

• **Közösségépítés Magyarországon.**

E feladat azzal kezdődött, hogy elővettem a telefonkönyvet és Szongott Kristófnak az örmény nevekről szóló könyvét és heteken keresztül telefonálgattam. Sziszifuszi munkával kezdődött, de igen gyorsan szaporodott a létszám. A létszám most is nő, bár nehéz helyzetben vagyunk, hiszen az Országos Örmény Önkormányzat felügyeletében működő média diszkvalifikált bennünket. Rendezvényeink nem kapnak kellő nyilvánosságot, mert a nemzetiségi csatornák a törvénnyel ellentétesen ma is azt tekintik érdekesnek, ami nemzetiségi nyelven zajlik. A tevékenységünk a füzeteken, meghívókon keresztül és szájhagyomány útján terjed, illetve szerencsére az interneten mindenki számára elérhető honlapunk, amelyben mindent megjelentetünk.

• **Erdélyi és délvidéki magyarörmény kapcsolatok kialakítása.**

Szamosújvár, Erzsébetváros, Gyergyószentmiklós, Csíkszépvíz – hagyományos

magyarörmény városok. 1995-ben kezdem az ottani örmény katolikus plébánosokkal-egyháztanácsokkal a kapcsolatot kialakítani, miután nem léteztek az ottani közösségeknek civil kulturális szervezeteik. 1997-ben egy konferenciát rendeztem Budapesten, amelyre meghívtam az általam megismert örmény kolóniák vezérégyéniségeit, akikkel együttműködési megállapodást kötöttünk az erdélyi magyarörmény kultúra bemutatására. Közreműködésemmel és támogatásunkkal ma már 7 városban létezik örmény kulturális egyesület és azok Szövetsége (Szamosújvár, Erzsébetváros, Csíkszereda, Gyergyószentmiklós, Marosvásárhely, Székelyudvarhely, Kolozsvár). Ezek a szervezetek is az örmény katolikus egyházi szervezet mellett és velük együtt tevékenykedve évről évre gazdag programokkal mutatkoznak be a helyiek és a távolról vendégként érkezett magyarörményeknek. Minden város választott magának hagyományos ünnepet, amelyen kölcsönösen meglátogatják egymást. Katalizátorként elértük, hogy Erdélyben is virágzik a magyarörmény (örménymagyar) kulturális élet. Természetesen ezen szervezetekkel tartjuk a kapcsolatot, mi is részt veszünk rendezvényeiken, kulturális segítséget adunk rendezvényeikhez. Ilyen kapcsolatot alakítottunk ki a Délvidéken: Nagybecskerekén és Eleméren is. A II. kerületi ÖÖ élenjáró feladatokban is.

• **Kulturális értékek létrehozása, gondozása, megőrzése, dokumentálása.**

Az általunk végzett kulturális tevékenység illusztrálására álljon itt az a melléklet, amelyben az általunk rendezett kiállításokat, kongresszusokat, Örmény Kultúra Hetek rendezését, kiadott könyveinket, emlékhelyek kialakítását, templomaink, temető-

ink felújítását, temetőink feltérképezését, soroljuk fel. De ide tartozik az is, hogy autentikus örmény népviseleteket szereztünk be Örményországban, hogy rendezvényeinken azokat bemutathassuk. Ezen projektekben mind részt vett a II. kerületi Örmény Önkormányzat is.

Örömmel tapasztaljuk, hogy egyre több, nem örmény gyökerű fiatal érdeklődik az örmény kultúra iránt és magas szinten műveli azt, nemzetközi elismerést szerezve maguknak és a hazai örménységnek. A teljesség igénye nélkül szeretnénk bemutatni közülük néhányat: Dr. Kovács Bálint történész, Zsigmond Benedek armenológus, Nagy Kornél egyháztörténész.

Dr. Kovács Bálint történész és Dr. Pál Emese művészettörténész részére 2013 évben Szongott Kristóf díjat adományoztunk a Budapesti Történeti Múzeumban megrendezett *Távol az Ararától – Örmény kultúra a Kárpát-medencében* c. nagyszabású nemzetközi kiállítás kurátori munkájáért és ugyanekkor az Országos Széchényi Könyvtárban megrendezett 2 napos nemzetközi konferencia kurátori teljesítményükért, előadásaikért.

• **Gyökerkutatás, a családi kapcsolatok feltárása és dokumentálása.**

Igen széles körben, nagy érdeklődés mellett zajlott és zajlik közösségünkben a magyarörmény családfa kutatása és rajzolása. Egyik legeredményesebb munkánk *Gudenus János József: Örmény eredetű magyar nemesi családok genealógiája* című könyve, amelyet részemről közel 20 év kutatás előzött meg. A könyv 2000-ben, majd 2010-ben javított, bővített kiadásban jelent meg, 57 nemesi családot bemutatva. Megemlítem, hogy dokumentáltan ez az 57 nemesi család több mint 5500 családban szórodott szét!

• **Kapcsolatkiépítés az Óhazával, Örményországgal.**

1970-ben jártam először magánemberként Örményországban, felkutatni örmény gyökereimet. Több évtized után 2004-ben egyedül kellett belevágjak a szervezésbe, hogy végre megismertessem képviselőtársaimmal is az óhazát, a csodálatos örmény tájat és kultúrát, az örmény embereket. Ugyanis keleti örmény testvéreink elzárkóztak mindenfajta segítségtől, sőt akadályozták, hogy sikerüljön. 7 hónapi kitartó küzdelem, rengeteg időráfordítás eredményeként sikerült megszerveznem, hogy 2005 májusában 13 napos hivatalos látogatásra indulhatott 28 magyarörmény képviselő Örményországba. Felvettük a kapcsolatot a hivatalos állami vezetőkkel: az Örmény Tudományos Akadémiával, az Örmény Nemzeti Könyvtárral, a Matenadarannal (Kézirattár), a kulturális kormányzattal, polgármesterekkel. Nagyon büszkéek és boldogok voltak, hogy létezzen egy olyan diaszpóra a Kárpát-medencében, amely már közel 800 éve elhagyta az óhazát és még mindig örménynek, örmény gyökerűnek vallja magát. Elmondásuk szerint nem ismernek hozzánk hasonló örmény diaszpórát. Ők elismerik örménységünket, a hazaiak nem. Vittünk magunkkal 150 db könyvet és kiadványokat, amelyek a Kárpát-medencei örmények történelméről, kul-

A közönség és a tablók

túrájáról tudósítanak. Bemutatkozó előadást és hangversenyt tartottunk Jerevánban és két kiállítást rendeztünk, televízió- és rádióriportokat adtunk. A kapcsolatok felvétele ellenére a kapcsolat nyelvi nehézségek miatt nem, illetve nem kielégítően működik. Ebben vélhetően szerepe van a keleti örmények tevékenységének is, akik soha nem hagyják ki elmondani rólunk, hogy mi csak „biznisz örmények” vagyunk. Sajnos az óhazával való kapcsolatnak elég nagy hiányossága, hogy az örményországi kulturális értékek, könyvek, dísz tárgyak, ételek, italok és kulturális előadások (táncok, zene, stb.) ritkán jelennek meg Magyarországon szélesebb körben. Ehhez mi kevesek vagyunk, a nagy távolság, nyelvi nehézségek, gazdasági kapcsolatok hiánya miatt.

Mi a célunk? Folytatás kedvezőbb feltételek mellett, választási siker, amellyel nagyobb arányban tudunk részt venni az örmény önkormányzatokban, hogy az örmény, a magyarörmény kultúra, hagyományok és az örmény katolikus hitélet fennmaradjon Magyarországon.

Ebben kérjük segítségüket. Kérjük, hogy mielőbb regisztráltassák magukat örmény gyökerüként és osszék a nemzetiségi választásokon szavazzanak az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület II. kerületi jelöltjeire,¹ a fővárosi- és országos listájára. Együtt mindenképpen sikerülni fog.

dr. Issekutz Sarolta

(Elhangzott 2014. május 6-án a Marczibányi Téri Művelődési Központ M Galériáján az *azonos* című kiállítás megnyitóján.)

¹ Szerkesztői megjegyzés: és valamennyi fővárosi kerületben, ha a szavazólapon megtalálható az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület képviselőjelöltje(i).

II. kerületi örmények kiállításai a 20 év alatt

- Velünk élő kultúrák: Örmények 1996
- Szemelvények a magyarörmény múltból, családi archívumok alapján 1997
- 1848-49-es forradalom és szabadságharc örmény hősei 1998
- Örmény Genocídium 1999
- Szabó László: Arménia, Anatólia, Levante 2000
- Örményekről nyomtatásban 2001
- Örmény kódexművészet 2002
- Örmény arcok, örmény szemek 2002
- Hol sírjaink domborulnak – örmény temetők 2003
- Örmény díszítő művészet – kőben, fában, üvegen, kerámiában, csipkében 2003
- Szabó László: Örmény templomok, kolostorok 2004
- Vákár Tibor: Székelyföld építész szemmel – emlékkiállítás 2004
- Örményországban jártunk. Az örmény népművészet 2005
- Szemelvények az örmény kultúrából. Örményország képekben 2006
- Örmény kódexművészet a XIII–XIV. században 2007
- Vákár Tibor építésmérnök, képzőművész Ararát szimfónia c. kiállítása
- Tutsek János fotóművész életmű kiállítása, 2007
- Ecsmiadzin kincsei fotókiállítás 2008
- Örmény arcok, örmény szemek, örmény genealógia képírásban, 2008,
- Szabó László: ARMÉNIA II. Képek a történelmi Örményország területéről 2009
- Örmény miniatúrák, 2009
- Kóország – az 1710 éves örmény keresztény egyház építészeti emlékei 2010
- Szabó László: Örmény templomok, várak c. fotókiállítás 2010
- Örmény eredetű magyar nemesi családok címerei 2011

- Örmény arcok, örmény szemek családi fotók kiállítása 2012
- Kali Kinga: Felfalni Arméniát, fotó- és szövegkiállítás Örményországról 2013
- Távol az Araráttól – Örmény kultúra a Kárpát-medencében – Budapesti Történeti Múzeum 2013
- Magyarörmény kultúra, magyarörmény identitás – Húsz esztendő a II. kerületi örmények szolgálatában 2014

Nemzetközi konferenciák

1. Az örmény katolikus egyház története és művészete, 1997 Budapest
2. Az erdélyi magyarörmények társadalmi szerepe, örmény katolikus egyháza és identitástudata régen és ma, 1999 Szamosújvár
3. A 300 éves örmény szertartású római katolikus egyház és közösségei Magyarhonban régen és ma, 2000 Budapest
4. Örménymagyarok, akik hatottak, alkotak, gyarapítottak, hogy a haza fényre derüljön és kincses legyen, 2001 Kolozsvár–Szamosújvár
5. 150 éve született Petelei István magyarörmény író, szociológus, 2002 Kolozsvár–Marosvásárhely
6. „335 éve Magyarhonban”, 2008 Budapest

Örmény Kultúra Hete rendezvénysorozat

1. Örmény Kultúra Hete 2007. április 19–25-ig
2. Örmény Kultúra Hete 2008. április 17–25-ig
3. Örmény Kultúra Hete 2009. június 17–23-ig

Minden évben megvalósuló projektek, közösségi megmozdulások

Erdélyi Örmény Gyökerek füzetek és évkönyv kiadásának támogatása

Fővárosi Örmény Klub egy havi rendezése és a karácsonyi klub társrendezése

Ízek utcája a II. kerület Napja keretében Március 15-i és október 23-i rendezvényeken koszorúzások

Emlékezés az aradi Vértanúkra, köztük a magyarörmény hősökre Budapesten
Barangolás őseink földjén – Erdélyben, gyökérkutatók

Örmény katolikus búcsúkon részvétel Szamosújváron, Erzsébetvárosban, Gyergyószentmiklóson

Erdélyi Örmény Múzeum sorozat könyvei kiadásának támogatása

Egyéb örmény tárgyú könyvek kiadásának támogatása

Budapesti Örmény Katolikus Lelkész-ség, templom, múzeum, könyvtár és levéltár működésének, felújításának támogatása

Magyarörmény emlékhelyek, temetők, templomok és gyűjteményei megóvásához hozzájárulás

Egyéb megvalósított projektek

Új emlékhelyek, szobrok felállításának, örmény katolikus templomok restaurálásának támogatása: Gyergyószentmiklósi Anna kápolna felújítása, erzsébetvárosi nagy templom, a szamosújvári és gyergyószentmiklósi templomok, az eleméri római kat. templom felújítása – Kiss Ernő vértanú nyughelye, Lázár Vilmos emlékhely Nagybecskereken, Aradi Szabadság-szobor helyreállítása, Ady Endre egészalakos szobor felállítása, Mária anya szobor felállítása (2013), stb.

Szentpéteri József Ötvös Iparművészeti Stúdió gyermek és felnőtt oktatásának támogatása

Erdélyi társ szervezetek működésének segítése

Egyéb kiadványok támogatása: Fali-naptár; Erdélyi örmény népzene lemez stb. kiadása.

A Budapest Főváros II. kerületi Örmény Önkormányzat képviselői – az „Aranycsapat”

Az „Aranycsapat”: dr. Issekutz Sarolta elnök, Zakariás Antal Dirán elnökhelyettes, Bacsó Zoltán, Flórián Antal és Szabó Anikó képviselők.

Köszönetet mondok a II. ker. Örmény Önkormányzat képviselőinek, hogy sok cikluson keresztül kiálltak mindvégig mellettem, tiszteletdíj és egyéb juttatás nélkül segítettek a gazdag éves feladattervünk megvalósítását.

Köszönetet mondunk a II. kerületi Közgyűlésnek, hogy az évenkénti pályázatainkat támogatták, ezáltal a kitűzött feladatainkat teljesíteni tudtuk.

Köszönet illeti a kerületi pénzügyi- és nemzetiségi referenseinket, hogy türelem-

mel segítették feladatainkat szabályszerűen megoldani.

Köszönet illeti az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesületet a magyarörmény kultúra színvonalas bemutatásához nyújtott segítségéért.

dr. Issekutz Sarolta
elnök (5 cikluson keresztül)

dr. Issekutz Sarolta elnök 2005-ben átvehette a „Pro Cultura Minoritatum Hungariae” a Magyarországi Nemzetiségek Kulturális Tevékenységéért Díjat és 2011-ben a Kisebbségért díj Hazai Kisebbségért Tagozat állami díjat.

Emlékezések az örmény genocídium 99. évfordulóján

Molnár Melinda

Egy híján száz éve történt az örmény genocídium

A 99. évforduló napján, április 24-én a világban élő örményekkel egy időben, szentmisével és az 1915. évi törökországi eseményekre rávilágító előadásokkal emlékezett a székelyudvarhelyi Magyar Örmény Kulturális Egyesület.

Mátyás Károly: a következők mutat rá a bűn súlyosságára

A három pilléren álló eseménysorozat kezdetén a fe-

rences templomban Mátyás Károly főesperes-plébános celebrált megemlékező és hálaadó szentmisét. A világborzalmat felemlegetve a „maroknyi nyáj” hálóját is tolmácsolta: az összefogás és összetartozás jegyében emlékezhetnek a másfél milliányi emberáldozatra és mindazokra, akiket az idők folyamán halálba kényszerítettek.

A Palló Imre Zene- és Képzőművészeti Szakközépiskola koncerttermében folytatódott a megemlékezés. Budurián János a szervezők nevében mondott üdvözlő szavakat. Megtudtuk: már készülnek az örmény genocídium centenáriuma. Kiemelte: a törökök mindmáig nem ismerik el népirtás-ként, ez akadályozza az Európai Unióhoz való csatlakozásukat is.

Szász Tibor András református lelképásztor, aki apai nagyanyja ágán maga is örmény felmenőkkel bír, különleges előadást tartott az örmény keresztyénségről. Tekintve a téma bonyolultságát és gazdagságát, a jellegzetes látásmód és dogmatika kibontakozásának főbb momentumait, meghatározó korszakait szemléletesen idézte fel.

A Jézussal levelezést folytató és annak személyes közbenjárására meggyógyuló V. Abgar, a tanítványokat üldöző Sanatrook, a mártírhálált szenvedett Taddeus és Bertalan mintegy elővetíti az örmény keresztyénség két évezrede tartó mártírúját, de hitben való megállását és Jézushoz való különös kapcsol-

latát is. Majd Világosító Szent Gergely meghatározó személyéről, életéről, az örmény királyi udvar és nép megtéréséről, az egyházi szervezet és a Szent Etchmiadzin felépüléséről hallhattunk. Az így előállt egyházat a nagy ökumenikus zsinatok vitáiban az apostoli hagyományokhoz és a világos alapokhoz való ragaszkodás jellemezte, és az efézusi zsinat határozataihoz való hűség különböztette meg a többiektől. Jézus Krisztus személye egvediségének hangsúlyozása mindmáig drága és felvállalható örökségük, mellyel a világ keresztyénségét szüntelenül emlékeztetik: „Vissza az alapokhoz, újragondolni az egységet Krisztusban!”.

Szász Hunor, a vendéglátó iskola történelemtanára vetített képes előadásából az örmény történelem összefüggéseit érthetjük meg a Kr. előtti 12. századtól napjainkig. Térképek, szemléletes magyarázatok és számos dokumentumfotó segítségével nyomatékosította az 1894–96-os, illetve az 1915–1922-es események máig ható következményeit.

(2014. 04. 24.)

Bakó Zoltán

A Vörös Hold máig kísért

A törökök által 1915-ben elkövetett örmény genocídium, a XX. század első népirtása volt. Az első erről szóló irodalmi reflexió 1931-ben jelent meg, egy Törökországból elmenekült, Szépvízen meglepedett örmény-katolikus pap, Bodurian János tollából.

Az örmény népirtásnak nem Ávéd Rózsa túlságosan ismert az irodalma, története, részint azért is, mert máig vannak olyan országok – köztük az elkövető Törökország –, amelyek nem ismerik el az örmény holokausztot.

Ezért is volt fontos a Marosvásárhelyi Örmény-Magyar Kulturális Egyesület (MÖMKE) által szerdán este szervezett, az örmény népirtás 99. évfordulója alkalmából megtartott könyvbemutató. A népirtással kapcsolatos elbeszéléseket tartalmazó kötet, a Vörös Hold a székelyudvarhelyi Bodurian János zenetanár, a szerző leszármazottja ajánlásával látott napvilágot, immár harmadszorra (az első két kiadás 1931-ben, majd az érdeklődésre való tekintettel 1932-ben volt).¹

A könyvről Ávéd Rózsa beszélt, ugyanis a székelyudvarhelyi leszármazott sajnálatos módon nem tudott eljönni a vásárhelyi bemutatóra.

A címmel kapcsolatban maga a szerző szolgált magyarázattal az egyik elbeszélésben: „1916-ben, az Áraráttól nagyon messze, az arabiai pusztákon sok ezer éhes örmény menekült, mikor megüvegesedett sze-

mükkel a csillagos égre tekintve, várták a halált, a haldokló tömegből egy gyermek megmozdulva így szólt anyjához:

– Anyám, nézd a holdat, miért olyan vörös?

– Nagy háború van, fiam!

A Nagyháborúban kiontott vérből, amelynek legnagyobb része örmény volt, tavak lettek, azt a vörös színt tükrözte vissza a hold.” Sajátos nyelvezte van a kötetnek, a hozzánk menekült Bodurian ugyanis soha nem sajátította el tökéletesen a magyar irodalmi nyelvet. Ám ez semmit nem von le a kötet értékéből.

Magardici Bodurian, a későbbi Bodurian János örmény katolikus szertartású pap 1898-ban született Konstantinápoly mellett, egy Bardizag nevű, ma már más nevű, „örménytelenített” faluban. A velencei Szent Lázár szigetén levő mechtarista kolostorban tanult, ott is szentelték pappá. Miután apját, a módos szőnyegkereskedőt a népirtásban meggyilkolták, a család menekülni kényszerült. Konstancán kötöttek ki. Bodurián 1929-ben már szépvízi pap, öcsce Szászrégenben telepedett le, oda vitte édesanyjukat is, aki itt hunyt el 92 éves ko-

lomban tanult, ott is szentelték pappá. Miután apját, a módos szőnyegkereskedőt a népirtásban meggyilkolták, a család menekülni kényszerült. Konstancán kötöttek ki. Bodurián 1929-ben már szépvízi pap, öcsce Szászrégenben telepedett le, oda vitte édesanyjukat is, aki itt hunyt el 92 éves ko-

Telt ház.

¹ (Szerk. megj.: Az első kiadás 1930-ban jelent meg. A csíkszeredai Szentháromság Alapítvány a 2000-es évek elején kiadta hasonló kiadványként.)

rában (2002-ben még éltek Szászrégenben Bodurian-leszármazottak, mára már egy sincs közülük).

Bodurian János maga is gyakran megfordult Szászrégenben az öccsénél, édesanyjánál, aranymiséjét is itt végezte. A saját emlékezéseiből és az édesanyja elbeszéléseiből írta meg a most bemutatott kötetet, amely az első örmény személy által magyarul írt holokauszt-émlék is. 1959-ben meghívta az örmény pátriárka Örményországba, hogy befejezze a 12 kötetesre tervezett örmény-enciklopédiát (két kötet el is készült belőle), ám ezt még ugyanabban az évben bekövetkezett halála megakadályozta.

A MÖMKE által szervezett telt házú könyvbemutató igen nagy sikernek ör-

vendett, színvonalát emelte a Fagyöngy citeraegyüttes zenéje.

Népirtás több szakaszban

Az örmény népirtás tulajdonképpen már 1894-ben elkezdődött. Ekkor két év alatt (1896-ig) a törökök és kurdok 200 ezer örményt gyilkoltak le (akkor jelenik meg először hivatalosan is a holokauszt megnevezés). Kemál Atatürk és az Ifjútörökök hatalomra jutásával 1909-ben 35 ezer örményt ölnek meg. 1915–1916 között egymillióra becsülik a meggyilkolt örmények számát, sok százezerre a száműzöttekét. Lenin utasítására is elpusztítanak 70 ezer örményt, majd 1919–23 között a kurdok újabb 200 ezret.

(*Vásárhelyi Hírlap* – 2014. 04. 30.)

A török miniszterelnök bocsánatot kért Örményországtól

Recep Tayyip Erdogan azt nem ismerte el, hogy népirtás történt 99 évvel ezelőtt

Bocsánatot kért az 1915-ben meggyilkolt örmények leszármazottaitól szerdán Recep Tayyip Erdogan. A kilenc nyelven – köztük keleti és nyugati örményül – kiadott közleményben a török miniszterelnök nem használja a népirtás kifejezést, de azt állítja, emberhez nem méltó, ami az első világháborúban az akkori Oszmán Birodalom területén történt. A közkeletű feltevések szerint a török hadsereg másfélmillió örményt mészárolt le akkor, ami miatt Franciaország már évekkel ezelőtt hivatalosan népirtásnak nyilvánította a gyilkosságosorozatot, nemrég, áprilisban pedig egy amerikai szenátusi jelentés is így foglalt állást. Törökország ebből annyit ismer el, hogy történtek gyilkosságok, de vitatja, hogy ezeknek ilyen sok áldozatuk lett volna és azt is, hogy népirtás történt.

Az 1915 óta eltelt 99 évben még nem fordult elő, hogy török vezető hasonló bocsá-

natkérésre ragadtatta volna magát. Hogy ez a bocsánatkérés fordulatot jelent-e az örmény-török viszonyban, azt egyelőre nem tudni, de Erdogan párbeszédre szólította fel Jerevánt Ankarával, és közös vizsgálóbizottságot is akar, kiderítendő, mi történt 99 évvel ezelőtt. Ennek a vizsgálóbizottságnak az ötletét Örményország elutasítja, arra hivatkozva, hogy a népirtás tény, a törökök pedig az egészet csak arra használnák, hogy tisztára mossák magukat.

A közleményt az erőszak kezdetének az évfordulójára időzítették. 1915. április 24-én az Oszmán Birodalom irányítói az örmény közösség több száz szellemi és politikai vezetőjét őrizetbe vetették. Közülük sokakat kivégeztek, másokat pedig száműztek. Az ezt követő, éveken át tartó erőszakban becslések szerint mintegy 1,5 millió örményt gyilkoltak meg.

Noha a 2002 óta hatalmon lévő Igazság és Fejlődés Párt (AKP) és a kormány nem

olyan elutasító, mint mindegyik más elődje, Erdogan kabinetje is kategorikusan elutasítja, hogy népirtás történt volna. A hivatalos török álláspont szerint az első világháború alatt 300-500 ezer örmény halt meg, és ők is csak közvetve a török hadsereg miatt.

A bocsánatkérés ellenére Erdogan egyébként leszögezi, hogy a világháború milliányi áldozata előtt etnikai-vallási megkülönböztetés nélkül kell megemlékezni.

Az örmény-török viszony évtizedek óta a mélypont körül vesztegel. Azerbajdzsán

támogatásának a jeleként a hegyi-karabahi háború alatt, 1993-ban Törökország lezárta és azóta is zárva tartja az országhatárokat, de jellemző az is, hogy Ahmet Davutoglu török külügyminiszter tavaly decemberi jereváni látogatása öt év után az első hivatalos vizit volt, amelyre török politikus vállalkozott Örményországban. Az enyhülést célzó legutóbbi tárgyalássorozat 2010-ben szakadt meg.

(*NOL*, 2014. 04. 23.)

Antal Erika

Rilke-ősbemutató Marosvásárhelyen

Rainer-Maria Rilke Ének Rilke *Kristóf zászlótartó szerelméről, haláláról* című drámai költeményének marosvásárhelyi ősbemutatójára került sor csütörtök este a Művészeti Líceum dísztermében, *Várady Mária* színművész és *Szilasi Alex* zongoraművész előadásában.

A városnapok keretében sokadik alkalommal megszervezett Marosvásárhelyi visszavár sorozat idején meghívottja, hazatérő vendége Várady Mária színművész volt, aki Nagybányán érettségizett, majd a marosvásárhelyi Szentgyörgyi István Színművészeti Egyetemen Tompa Miklós osztályában végzett, ahonnan a sepsiszentgyörgyi színházhoz szerződött. Onnan távozott és telepedett át Magyarországra, ahol jelenleg gyerekek és ifjak beszédképességének fejlesztésével, illetve egyetemi színjátszókkal foglalkozik.

„Mit jelent az itthon és az otthon?” – tette fel a kérdést Puskás Attila házigazda, a Marosvásárhelyi Magyar Örmény Kulturális Egyesület elnöke, aki szerint az otthon lehet az, ahol az ember jól érzi magát, ahol a családjával él, vagy ahonnan, ha el is távozott, mindig visszavárnak, vagy ahová ő maga is visszavágyik.

Várady Mária előadását Szilasi Alex zongorán kísérte. Az Olaszországban, Parmában született zongoraművész Budapesten a Bartók Béla Zeneművészeti Szakközépiskolában tanult, majd a Liszt

Ferenc Zeneművészeti Egyetemen szerzett diplomát 1993-ban. Zongoraművészként fellépett Ausztriában, Svájcban, Németországban, Franciaországban, Angliában, Olaszországban, Dél-Koreában, Törökországban, az Amerikai Egyesült Államokban

Várady Mária és Szilasi Alex
(a szerző felvétele)

és Lengyelországban, számos díj és kitüntetés nyertese, magyarországi és külföldi egyetemeken tart mesterkurzusokat.

A Művészeti Líceum dísztermében Liszt Ferenc *Lenóra* című műve hangzott el zongorán, amelyet a zeneszerző Gottfried August Bürger balladájára komponált és amelyet Kistétényi Melinda fordított. Rainer Maria Rilke: Ének Rilke Kristóf zászlótartó szerelméről, halálá-

ról című költeményt Petra-Szabó Gizella fordította, zenéjét Kazimir von Pászthory szerezte. Az előadást rendezte Szőke István Jászai díjas rendező.

Az operaest szervezői a Lorántffy Zsuzsanna Kulturális Egyesület, az EMKE és a Marosvásárhelyi Örmény Kulturális Egyesület voltak.

(*Új Magyar Szó* – 2014. május 16.)

Mariam Kharratján a zongoránál

Az Örmény Genocídium 99.évfordulójára emlékezve, 2014. április 27-én az Örmény Katolikus Lelkész-ség vendége volt *Mariam Kharratján* zongoraművész. A számos nemzetközi versenyen sikerrel szereplő örmény művésznő 1987-ben látta meg a napvilágot a Jereván melletti Arbat faluban. A jereváni Komitasz nevű viselő Zeneakadémia elvégzése után 2012-től Norvégiában, az Adgari Egyetemen folytatja zenei tanulmányait, párhuzamosan koncertezve Európa több országában. Hazánkban ez volt az első fellépése, amellyel nagy örömet okozott a szép számban megjelent magyar-örmény hallgatóságnak.

Előadói arculatát a magas szintű professzionalizmus mellett belengi a nőiség sok-sok árnyalata a gyengéd kifinomultságtól a vulkáni erőig. Ez a bájos fiatal hölgy W. A. Mozart C-dúr szonátájában (K330) az üde finomság és intenzitás egyidejűségét élte. A zenekarban való gondolkodás, vagyis az, hogy a zongorán előadandó művet gondolatban szimfonikus zenekarra hangszerelte, különös dimenziókkal gazdagította játékát.

Mariam Kharratján, Zsigmond Benedek és Zakariás Antal Dirán

A nagy orosz lélek, Szergej Rahmanjinov öt darabjában a szenvedély, a honvágy, a szárnyalás, a belenyugvás szólt hozzánk elemi erővel.

A Komitasz által gyűjtött, Garun (Tavas van) kezdetű örmény népdalt Robert Andriaszján dolgozta fel zongorára, és Mariam ujjai alatt vált egy gyönyörű, sokszólamú, diadalmas tavasz-himnusszá.

Arno Babadzsanzján a művésznő kedvenc zeneszerzői sorát gyarapítja. A Hat kép c. sorozatból a Korál egy lopakodó árnyakkal teli, fájdalmas világot tárt elénk, majd az Elégiaiban egy keserű, nosztalgikus vallomást hallhattunk.

Komitasz Barèr (Táncok) sorozatának Susikí tétele, ez a hamisítatlan örmény mélytűzű tánc a régmúltból, ismerősen csengett e sorok írójának 2007-ben megjelent, Örmény miniatűrök zongorára c. lemezéről.

Az idei, koránjött tavasz és a jó hangulatú április délutáni zenés együttlét harmóniája eszünkbe juttatta a Genocídium kapcsán azt, hogy minden síron nő virág... Köszönet érte Mariamnak!

Szilvia Ingrid

Pál Emese

Szentháromság-templom (Örmény Nagytemplom),

Szamosújvár (2. rész)

A műemlék leírása

Az észak-dél tájolású Szentháromság-templom a város főterének déli oldalán helyezkedik el. A templom egy nagyméretű hajóból és félkörívvel záródó szentélyből áll, melyhez egy nagyobb és két kisebb méretű torony csatlakozik. A hajó északi és déli oldalának bejárata elé egy-egy kisméretű portikuszt építettek. A hajót nyeregetető, a szentélyt pedig félkupola fedi, a kettő találkozásához kis huszártornyot építettek.

A torony többszöri összeomlásának, az eredeti tervek és az építőmester megváltozásának köszönhetően a hajó és a főhomlokzat között elég nagy stílusbeli eltérés figyelhető meg. A nyugati homlokzat Erdélyben szokatlan öttengelyes kialakítása az egytoronyú és a kéttornyú templomtípus kombinációjából született. Az íves alaprajzú nagy torony az egytoronyú barokk templomokra jellemző, az erkélyekkel ellátott oldalbejáratok pedig a kéttornyú típus sajátosságai. A főtorony kiugrik a homlokzat síkjából, a központi, széles tengely egyenes falszakaszához kétoldalt egy-egy negyedkör alaprajzú falrész csatlakozik. Ezeket lépcsőfeljárónak és kápolnának alakították ki, falukat egy-egy egyszerű egyeneszáródású ablak töri át, tetejükön áttört mellvédű karzat jelenik meg. A negyedkör alaprajzú helyiségeket lépcsőzetesen kialakított egyenes falszakaszok csatolják az oldal-tornyok tengelyeihez, melyre jobb oldalt Világosító Szent Gergely, baloldalt pedig Szent Szilveszter pápa tömbszerű, me-

rev, mára megcsonkult kőszobrát helyezték el. A szélső tengelyeken jobb oldalt egyeneszáródású ablakot, baloldalt pedig szintén egyeneszáródású mellékbéjáratot nyitottak. Az egész földszinti részt sávossal borítja. A nagyméretű főbejáratot kettős falpillérek nyugvó egyenes szemöldökpárkány zárja le, melyre szintén áttört mellvédű karzatot helyeztek. A vékony pilléreket copfstílusú faragványok díszítik: a fejezeteken rozetta, alattuk rojtdíszszel ellátott sávzott félkörív jelenik meg, alsó lezárásukat szintén rojtdíszek képezik. Az orommezőt a templom titulusára vonatkozó kronosztichonos felirat töredéke tölti ki. Említésre méltó a bejárat faajtaja, melyen a copfstílusban kedvelt füzérdísz és klasszikus elemek mellett a korai gótizálás jeleként csúcsíves díszítmények is megjelennek. A homlokzat övpárkánnyal elválasztott második szintjén levő magas talapzatra helyezett három íon fejezetű pilaszter és a fölöttük levő timpanon együttese a főhomlokzat leginkább klasszicizáló része. A falpillérek közötti mélyített falszakaszban egy egyenes szemöldökű ajtót és egy félköríves ablakot nyitottak, melynek kiemelt váll- és záróköve a fülke falán is folytatódik. Az íves kialakítású, nagyméretű faltükrökkel díszített oldaltengelyek falát egy-egy egyeneszáródású nyílás töri át. Az oldaltornyok tengelyein két íon fejezetes pilaszter zár közre egy-egy egyeneszáródású ablakot. Aszimmetrikus hatást kelt a bal oldali falszakasz felső részén nyitott ablak, melynek jobb oldali

párja vakablak. A második és harmadik szintet erőteljes övpárkány választja el egymástól. Ezen a szinten látható a minden oldalán félköríves nyílással áttört, barokk sisakkal lezárt két oldaltorony. A középtengelyekben egyetlen egyenesen záródó nyílás látható, az üresen maradt nagy felületeket néhány faltükrő díszíti. A gyámkövekkel alátámasztott hangsúlyos párkány fölötti toronytestet a barokkban szokványos megoldások szerint alakították ki. Minden oldalán egy-egy kompozit fejezetű pilaszter között szemöldökköves, félköríves záródású ablakok jelennek meg. Fölöttük óralapok tűnnek fel, melyek fölött a koronázópárkány félkörívesen kiemelkedik. A toronysisak homorú alsó részét párkánnyal elválasztott domború rész koronázza.

A hajó háromtengelyes oldalhomlokzatait a vertikális jellegű mélyített faltükrők által keretelt nagyméretű nyílások határozzák meg. A félköríves záródású ablakok fölött az egyházi építészetben ritkábban előforduló lantablakok láthatóak. A szentély felőli tengelyeken a félköríves ablak alatt egy nagyméretű fekvő ovális ablakot is nyitottak. A homlokzatok egyetlen vízszintes tagoló eleme a lantablakok zárókövének folytatásaként megjelenő többszörösen tagolt párkány. Az oratóriumok szentély felőli oldalát egymás fölött két-két szegmensíves ablak töri át. A szentély falfelületét hatalmas faltükrők osztják három tengelyre, a két szélső tengelyben hosszú szegmensíves nyílások jelennek meg.

Folytatjuk

(2007. 07. 22. – <http://lexikon.adatbank.ro/muemlek.php?id=391>)

Gyarmati Béla

Az erzsébetvárosi Lukácsok és Zalatna – az előzmények (2. rész)

Az összecsapások lefolyása és eredménye is hasonló lett a Dózsa-féle parasztfelkeléséhez, de Hora, Kloska és Krisan máig oláhként (románként), nem pedig szegény jobbagyként él a köztudatban.

A felkelők sorsa kezdettől meg volt pecsételve, bukásuk után ezt a felkelést is iszonyatos kegyetlenséggel, az örökre való elrettenés szándékával torolták meg: a gyulafehérvári kivégzésre hatezer jobbagyot rendeltek ki szemtanúnak, had vigyék híret a szörnyűségnek! Az elfojtás felelőssége a magyar nemességre terhelődött, és ezzel a korabeli politikai elit mérgezett termést hozó magot vetett! Az események hatására 1785-ben II. József az úrbérrendezés sürgős pótlásá-

ról intézkedett, mégpedig amint írták: „első-sorban a zalatnai uradalomban, mert ott kezdődött a felkelés”. Ámbár végül látszólag helyreállt a régi rend, de a román parasztságban meggyökerezett, hogy neki közeli és engesztelhetetlen ellenfele a magyar nemesség. A véres parasztmozgalmaktól megrettent nemesség pedig nem élt a francia forradalom által felkínált lehetőséggel, hogy a nemzeti függetlenség kivívására felkeljen a Habsburgok ellen, hanem lényegében az Udvar mellé állt, hogy cserében a császári katonaság biztosítsa a „nyugalmat”.

A jobbagyság helyzete később sem sokat változott. 1840-ben egy máig tisztázatlan ügyben bizonyos Varga Katalin (eredeti-

leg egy brassói kötélverő polgáraszony özvegye, egy műveltebb egyén) állott a kérelmező parasztek élére, akik a vármegyei túlkapások ellen – szokás szerint, a „jó királyhoz” – Bécshez fordultak „jogsegélyért”. Katalin asszony többször járt Bécsben a parasztek képviselőjében, a vármegye azonban rendre dacolt az uralkodó rendelkezésével – amik az országgyűlés megkerülésével születtek. Varga Katalint végül Andrei Şaguna ortodox püspök közreműködésével elfogták és a vármegye börtönébe vetették. (A lázongó jobbagyokat képviselő asszony ítéletre várva a börtönben élte át a ’48–49-es viharos időszakot is.¹) Hogy a szociális feszültséget mennyire nem érzékelték az „államalkotó nemzet” tagjai, azt a már teljesen magyarrá asszimilálódott² örmény családból származó Lukács Béla ötven évvel későbbi megjegyzése mutatja, aki a Varga Katalin-féle mozgalmat utóbb holmi „rakoncztlankodás”-nak titulálta.

Számomra rendkívül zavaró az a kérdés, hogy hogyan volt lehetséges az, hogy az erzsébetvárosi Lukácsok éppen ebbe a darázs-fészekbe telepedtek? Hiszen odaköltözésük-kor tudniuk kellett, hogy Zalatna környékén az utóbbi 50–100 esztendőben nem egyszer folyt vér és pusztult minden! Valószínűleg túlságosan bíztak abban, hogy az „államhatalom” végleg rendet teremtett, pedig mekkorát tévedtek!

A belföldi parasztmozgalmak mellett ne hagyjuk figyelmen kívül a külföldi kapcsot

¹ Varga Katalin sorsát összességében tökéletesen ábrázolja JÓKAI a „*Rab Ráby*”-ban, attól függetlenül, hogy Ráby Mátyás Varga Katalinról lett-e mintázva.

² Lukács Bélának az államalkotó nemzethez tartozását országgyűlési képviselőisége, majd hosszú éveken keresztül sikeres minisztersége bizonyította.

lódású, elsősorban román nemzetiségi mozgalmakat sem. A Moldvában és Havasalföldön kibontakozó román nemzeti érzést nem lehetett feltartóztatni a fejedelemség határán! Míg korábban a megvagyonosodott, netán nemességet szerzett erdélyi oláhok/románok szinte önműködően váltak a magyar rendi társadalom részévé (a magyar politikai elit tagjává), addig a határontúli román nemzeti öntudat átszivárgása következtében felmerült azt az igény, hogy a román-ság általánosan jusson ugyanolyan nemzeti jogokhoz (a magyarokkal szemben), mint amilyeneket a magyarok akartak kiharcolni Béccsel szemben! (Reformkor nem csak Magyarországon volt, hanem az akkor három országban élő románság körében, még ha más körülmények közt is, és ha arról hajlandók lennének megfeleledkezni is!) Az öntudatra ébredt románság úgy gondolta, hogy ha a sikert nem lehet a magyarokkal megégyezve elérni, akkor támaszkodjunk külső segítségre: vagy a távoli Bécsre, vagy a szomszédbeli román fejedelemségekre (akit támogatott a románsághoz hasonlóan szintén ortodox orosz cár is) – nagyjából így fogalmazódhatott meg a román törekvés!

1848 nem véletlenül viselte a népek távasza jelzőt: ahogy a nemzeti öntudatra ébredt magyarságnak volt forradalmi ifjúsága (Vasvári, Jókai), úgy a román nemzeti öntudatnak is voltak hasonlóan lelkes képviselői, mint például a magyar történelemben negatív szereplőként rögzült Avram Jancu³, aki a

³ Avram Jancu kizárólag történetünkben játszott fontos szerepénél fogva emelem ki, nem kívánva ezzel egyedülinek, vagy kiemelkedőnek állítani. (Említhetném – a nálunk teljesen ismeretlen 1848-as, rövid életű bukaresti forradalomban részes – Nicolae Bălcescut, vagy másokat is, de ők nem befolyásolták elődeim sorsát.)

mi márciusi ifjainkhoz hasonlóan szintén jöget végzett a pesti egyetemen!

'48 tavaszán – amikor a [román] parasz-
tok jogaiért küzdő Varga Katalin már régen
a gyulafehérvári börtönben raboskodott –,
még Zalatnán is együtt ünnepelték magya-
rok és románok a pozsonyi és a pesti márci-
usi forradalmat, de főként a jobbágyság el-
törlését: a földesúri teherből való megszaba-
dulás a román jobbágnak ugyanolyan fon-
tos volt, mint a magyarnak. 1848 tavaszán a
zalatnai magyarok és románok egyetértő lel-
kesülésben tüzték ki a magyar lobogót vala-
mennyi templomtoronyra, és közösen éltet-
ték Erdélynek a Magyar Királysággal való
unióját.

A XIX. század közepéig sem a Magyar
Királyságban, sem az Erdélyi Nagyfejede-
lemben nem létezett rendőrség. A köz-
rend fenntartása a falusi bírók és a neme-
si vármegye feladata volt. Egyes nagyobb,
vagy fontosabb városokban (így normális
időben Zalatnán is) császári katonaság állomá-
sozott. A rebellis magyarok ellen a csá-
szári hadvezetés a rendszeren az egyes telepü-
léseken beszállásolt katonaságot hadászati-
lag célszerűnek tartott helyekre összponto-
sította – Zalatnáról a katonaságot Gyulafe-
hérvárra „összpontosították” –, ezáltal azon-
ban a katonaság által elhagyott települések
fegyveres őrizet nélkül maradtak. A hiányzó
katonaságot a lakosság helyi nemzetőrök
megszervezésével próbált pótolni. A nem-
zetőrség a belső rendbontás ellen ugyanúgy
felhasználható volt, mint a falura-városra
rátorító külellenség ellen – már ha volt elegendő
saját fegyvere és bátorsága hozzá. A dél-
vidéki szerb betörések híreinek hatására a
zalatnai magyarok is megszervezték város-
ukban a nemzetőrséget, de a megosztottság
hamarosan felbukkant: a románság követel-
te a külön román nemzetőrség megszerve-
zését. Közben kiderült, hogy a magyar föl-

desurak addig nem akarják megvalósítani
a jobbágyfelszabadítást, amíg a magyar or-
szággyűlés nem tisztázza a kártalanításu-
kat, a román parasztság – némi bécsi sugá-
sal megtámogatva – ezt megint úgy értet-
te, hogy a magyar földesurak megint elsza-
botálják a kegyes uralkodó által szentesített
márciusi törvények végrehajtását. (Mint II.
József rendelkezéseit!) Az unió ügyében is
elváltak a vélemények: a magyarság (értsd:
a magyar földesurak) az uniótól a török hó-
dolság előtti Magyar Királyság helyreállítá-
sát (és ezzel a román parasztsággal szem-
ben saját hatalmuk megerősítését remélték),
a románok viszont hamar rájöttek, hogy az
Erdélyben kialakult elvitathatatlan számbeli
fölényük és erre alapozott nemzetiségi kö-
veteléseik súlya rögtön elvész a Magyaror-
szággal való egyesülésben, így nekik a ma-
gyarokkal szemben kézenfekvő volt inkább
a távoli császárral és a szomszédos román
fejedelemségekkel szövetekezni. Az állás-
pontok polarizálódása egyenesen és gyorsan
vezetett a tragikus végkifejlethez, amit hol
zalatnai, hol preszákai vérengzésnek nevez
az utókor⁴.

Két, egymással elválaszthatatlanul
kapcsolódó tragédiáról kell beszélnünk.
Fellázított román parasztok mondvacsinált
ürügy alapján előbb felgyújtották és kifosz-
tották Zalatna nagy részét (ami önmagában is
szörnyű lett volna), majd az elmenekülő la-
kókat a közeli Preszák (Presaca Ampoiului)
falú előtt, az Ompoly patak gázlójánál bes-
tiálisan halomra gyilkolták (Preszák és

⁴ Tán lehetne „zalatnai – preszákai” vérengzés-
ről beszélni, de Zalatna felprédálásához képest
a preszákai tömeggyilkosság annyival borzal-
masabb, hogy helyesebb lenne utóbbiról elne-
vezni a szörnyűséget. A köztudatba azonban
végérvényesen Zalatnához kapcsolódóan ége-
tődött bele.

Ompolygyepű ugyanazt a szomorú helyet je-
löl: a Zalatnától Preszák és Gyulafehérvár
felé futó út mentén, az Ompoly folyó egykori
gázlójánál, ahol a sokszáz halott tömegsírjai-
nak egy része a távolsági busz megállójában
ma is látható...)

A lezajlott eseményeket illetően idézzük
Horváth Mihály kortárs történetíró koráb-
ban hivatkozott leírását!

„...Az erdélyi aranybányai kerület köze-
pén, Gyulafehérvártól kelet felé három órá-
nyira, ... az Ompoj patak mellett feküdt
Zalatna, ... melyet Gyulafehérvárral csak
egy szűk mély út, s a hegyek közt mélyebben
fekvő Abrudbányával egy fáradalmas hegyi
út köt össze... Gyűlhelye lévén a bányászok-
nak és székelyeknek a fő bányatörvényszéknek
s a kamarai uradalmi igazgatásnak, lakosai
között számos mívelt családot foglalt kebe-
lében... A bányagazgatóság az oláh mozga-
lom kezdete óta több ízben hasztalan kérte
Puchner hadi kormányzót, küldene a bányák
biztosítása végett a fel s alá barangoló nép-
csoportok ellen némi katonaságot. A kére-
lem nem teljesíthető, 250 főből álló nem-
zetőrség alkottatott, mely aztán Gyulafehé-
rvárról összesen ötvenöt lőfegyverrel látott
el. (A nemzetőrség előbb magyarokat és ro-
mánokat egyaránt befogadott, de utóbb a ro-
mánok külön román nemzetőrséget akartak
létesíteni.) Október 15-én 300 fegyveres oláh
lakosai a trojáni völgyben gyűltek össze, hol
őket egy izgató beszéd után Dobra Péter volt
ügyvéd, most tribunus, többi népével együtt,
fegyverforgatásban gyakorolta. 17-kén és
18-kán az oláhok a gyulafehérvári utat eláll-
ván, több onnan hazatérő polgár kiraboltak
és megsebesítettek. 21-kén Moga tribun ve-
zetése alatt egy küldöttség jelent meg a vá-
rosban, s hírül adván, hogy az oláh tábor a
város felé közeledik, követelék, hogy a három-
színű magyar zászló vétessék le, a fegyverek
s lőszerük adassanak ki. Nemegeyi bányata-

nácsos (mintegy a kormány képviselője), a
lakosokat a város piacán összegyűjtve, az
oláhok kívánatát nekik tudtul adta. De ezek
azt válaszolták, hogy a kívánatnak csak ak-
kor engednek, ha az oláhok arra valamely cs.
kir. hatóságtól eredt felhatalmazást mutathat-
nak elő; különben a kamarai javakat és sa-
ját vagyonukat utolsó emberig elhatározzák
védelmezni. (A zalatnaiak a fennállott törvén-
yes rendre hivatkoztak!) Az éj beállott
s a szomszéd hegyeken köröskörül számta-
lan őrtüzek tűntek elő, aggasztóan tanúsít-
va, hogy az oláh tábor csakugyan megérke-
zett. A tüzek körül mintegy 10 ezer fegyveres
oláh táborozott. A következő nap várakozá-
son felül csöndesen folyt le; de 23-kán iszo-
nyú ordítások között lavina gyanánt rohant
az oláhság a hegyhátakról a városba. A kis
számú nemzetőrségnek alig volt ideje a vá-
rostérre vezető utcákat elállani, melyeken a
dühös csoportok ordítva nyomultak előre. A
piaczra gyűlt lakosság, látván nagy számu-
kat, békeköveteket küldött elejökbe.” Rá-
adásul, a lakosok engedtek a követelésnek,
és bevonták a magyar zászlót a toronyból,
ez a békítő gesztus azonban rosszul sült el,
ugyanis a magyar helyébe a császári feke-
te-sárgát gondolták volna kitűzni, ilyen azon-
ban nem állt rendelkezésre, ezért a feke-
te-gyászlobogót tüzték ki. Az amúgy nyil-
ván nem először látott gyászlobogón azon-
ban ezüsttel kivarrott halálfej volt látható,
amit a felizgatott nép a halálra szánt ellenál-
lás jeleként értelmezett! Eközben ... míg az
alkudozás folyt, az oláhok egy része, rablás
vágyától ösztönözhető, a várost felgyújtá;
mire a lakosság futásnak eredt (a mintegy 25
km-re fekvő Gyulafehérvárra, az ott állomá-
sozó császári katonaság védelmébe igyekez-
tek)... Jajveszélés közt haladt a lakosság
Petrozsán faluig, hol azonban a keskeny szo-
rost több ezer oláhtól elállva találták. A fér-
fiak fegyverrel akartak magoknak utat törni

Gyulafehérvár felé; de a nők és gyermekek jajveszékélési által abban megakadályoztatván, ismét alkudozni kezdtek. Végre abban állapotok meg, hogy a nemzetország a fegyvert tegye le, s aztán az egész csoport bántatlanul kisértesék Gyulafehérvárig. Az oláhok ezt esküvel ígérvén, a szerencsétlenek hittek szavoknak, s fegyvereiket lerakták. Több család tagjai azonban nem bízván az oláhokban, az égő város felé fordultak vissza s az erdőben szélyedtek el, ismerős parasztoknál keresendők menedéket. De az oláhok ezeket nagy részben még útközt agyonverték. A többi szerencsétlenek fegyvertelen tömege, számszerint mintegy ezer lélek, sűrű oláh csoportoktól körülvéve s mind összéb és összéb szorítatva, az országúton haladt előre. A ki csak szomját is oltandó, kissé meszebb távozott, kimélet nélkül agyon veretett.

A fenesei hidnál az oláhok, mivel már sötétedni kezdett, a menekvőket éjjeli szállásul egy tallóra úzték, fenyegetvén őket, hogy a ki onnan mozdulni mer, tüstént agyon lövetik... mi többeken, kik a patakra mentek, meg is történt. A szerencsétlen csoport, férfiak, nők, gyermekek, esőtől átázva, éhen szomján dideregték át a hideg éjt (október 23!). Éjjélkor új oláh csapatok érkeztek, az öröket felváltandók. Martalékra vágyva, a férfiakat s nőket egyaránt a legszemtelenebb módon kimotozván, a mit a boldogtalanok a lángok közöl megmenettek volt, könnyör nélkül rabolták el. Reggel egy vad tekintetű oláh lépett ki a többiek soraiból s kérdé: készen van-e minden? Az igenlő válaszra Nemegeyi bánya-tanácsost agyonlötötte. E lövés jelül szolgált a közönséges megszárlásra. A kapitány után a többi puskások löttek a sűrű csapatba; azután pedig a többiek rohantak rájuk, s kinek mi fegyvere volt, avval szúrta, vágta, verte agyba főbe a jajveszékölket. Kevés idő múlva a férfiak, nők, gyermekek százai

halva kerültek el az országúton, a vér pattakként folyt a kerékvágásban. A vad állatok módjára dühöngők a holtakat azonnal megfosztották minden ruhájoktól. A nők és leányok közöl sokakat hajóknál fogva, hurczolta félre a csoporttól s őket elébb buja indulataik áldozatává tevén, utóbb különféleképen megcsontkítván, jobbára szintén agyonverték. Mások a halottak levágott fejait s egyéb tagjait győzelem jelül fákra aggatták.

A mintegy 1000 főnyi menekvők közöl, kik Zalatnáról kiindultak, alig százan, mások szerint csak negyvenen, jobbára nők és gyermekek, maradtak életben, azok is nagy részben többé, kevesbbé, megsebesülve. Vértől ázva, a kiállott kínok s félelemtől félőrülten vánszorgának ezek Metesd falu felé, honnan utóbb a helybeli [ortodox!] pap eszközlésére szekereken vitettek Gyulafehérvárra.

Az oláhok a megszárlatról a még égő Zalatnára siettek s elrablának és pusztítanak mindent, mit a lángok megkíméltek. A pénztárak, arany- s ezüstváltó hivatalok felverettek; a bennök talált 13 000 darab arany, 20 000 húszas, 6000 ftnyi bankjegy elraboltattak; a huta- s bányaépületekben a drága gépek elpusztítottak; minden, mit elrabolni nem lehetett, még a kertek sövénye is, felgyujtatott.”

A döbbenetes leírást nem írhatjuk a magyar nemzeti elfogultság számlájára, mert hivatalos (osztrák!) vizsgálati jegyzőkönyv is alátámasztja! Mivel Zalatnán nem csak polgári lakosság esett áldozatul (életével és javaival), hanem óriási értékű kincstári vagyon is elpusztult, ezért a szabadságharc leverése után a Kincstár megbízásából Johann Nahlik százados feladatul kapta annak kivizsgálását, hogy kik a felelősök a kincstári vagyonban esett pusztításokért. Az 1850–51-ben vizsgáló-

dó, németül jegyzőkönyvező lelkiismeretes morva hivatalnok olyan alaposan járt utána a történeteknek, hogy munkája hamar kényelmetlenné vált a kormányzat számára.⁵ Nahlikot többször próbálták „terelgetni”, korlátozni, végül pedig leállítatták vele a vizsgálatot. Johann Nahlik jegyzőkönyve azonban szerencsére fön-

⁵ Ugyanis a császári udvar számára meglehetősen kényes külpolitikai helyzetben a felsőbb-ség nem kívánta maga ellen fordítani azt a románságot, melyet a szabadságharc leverésében oly ügyesen kijátszott a magyarság ellen...

radt⁶, ami számunkra azért is különösen érdekes, mert a Zalatnán élt Lukácsok és más rokonok-ismerősök többször is név szerint említettnek: maga Róza úkanyám is szerepel az eskü alatt kivallatottak között!

Zalatna története azonban nem zárult le az 1848 őszen történt kifosztással, felégetéssel és az elmenekült lakosság lemészárlásával! Mi történt 1848 gyászos ősztől 1849 őszig? Erről is szól a következő rész...

Folytatjuk

⁶ Sávai János: „Jaj Ariélnék! Zalatna 1848. október 23.” (Agapé, 1999)

Balta János (Arad)

Akik igazságban hallatták szavukat...

Emléktábla Karácsonyi Istvánnak

Ma 17 órától, az arad-belvárosi katolikus templomban a *Kalna Zolt* minorita tartományfőnök által celebrált szentmisén Karácsonyi István minorita atyára, a Szoboszlay-per 57 elítéljének egyikére emlékeztek. Az Aradon született Karácsonyi István életútját, ártatlanul történt meghurcoltatását a 88 éves *p. Ferencz Ervin* ferences szerzetes, a cellatárs, a Luciu Giurgieni-i kényszer-munkatáborban 1963. november 9-én bekövetkezett halálának a szemtanúja ismertette közvetlen, meghatóan emberi, de éles hangú visszaemlékezésében.

A szertartást követően a templomhajónak a főutca felőli bejáratánál egy közös fohász után leleplezték Karácsonyi István minorita szerzetes márványlapra dolgozott bronz domborművét, a budapesti *Dinyés László* képzőművész munkáját.

A leleplezést követően *Jámbor Ilona*, az In Memoriam 1956 Egyesület elnöke az emléktábla felállításában történt együttműködésért köszönetet mondott a minorita rendház vezetőségének, a magán-személyeknek, továbbá a Nyugati Jelennek, a Szabadság-szobor Egyesületnek az anyagi és erkölcsi támogatásért, illetve Dinyés Lászlónak az igen kifejező, izléses munkáért.

A rendház nevében *p. Máthé Zoltán atya*, plébános megköszönte mindenkinek az emléktábla felállításához nyújtott támogatását.

(*Nyugati Jelen, Hitélet rovat* – 2008. nov. 9.)

(Szerk. megj.: Ebből a családból származik Karácsonyi Zolt, az Ó nagytatájának a testvére volt a pap Karácsonyi István.)

Híres örmény tudósok és feltalálók

Tudta-e, hogy – többek között – a színes televízió, az orvosi ultrahangkészülék, az első holdjáró, a bankautomata, a katonai repülőgép-szimulátor feltalálása, a plasztikai sebészet megteremtése, az első sikeres klónozás, mind-mind örmény tudósok nevéhez köthető?

Sokan nem tudtuk, és talán ezért is döntött úgy *Nagy Attila*, a Marosvásárhelyi Örmény-Magyar Kulturális Egyesület elnöke, hogy vetített képes előadás keretében mutatja be azon örmény tudósok és feltalálók munkásságát, illetve a hozzájuk köthető találmányokat, amelyek világszintű áttörést hoztak a különböző tudományágakon belül, és ezzel – közvetve vagy közvetlenül – mindenki életét megváltoztatták. Sokról közülük nem is köztudott örmény származásuk, hiszen a Szovjetunióban éltek és tevékenykedtek, így a közvélemény szovjeteknek, oroszoknak tartja őket, holott nem voltak azok.

A MÖMKE a Bernády Házban tartotta a szóban forgó, Híres örmény tudósok és feltalálók című előadást, amely teljes telt házas közönséget vonzott, és amelyet *Puskás Attila*, az egyesület elnöke nyitott meg. Mint mondta, mindeddig nem volt arról szó az egyesület előadásain, hogy az örmény nép mit adott a világnak. *Nagy Attila* íróember, de tudós ember is, aki hitelesen fog ezen személyekről beszélni.

– Mindenféleképp volt szó az eddigi előadásainkon, most olyan örmény tudósokat szeretnék bemutatni, akik a világtudományok is adtak valamit. Napjainkra minden interdiszciplinárisá vált, a felfedezés ma már csapatmunka. Huszadik századi örményekről lesz szó, és olyan felfedezésekről is, amelyeket más nevéhez kötöttek – mondta *Nagy Attila*, majd

azon kutatók, tudósok munkásságának rövid bemutatása következett, akiket a következőkben felsorolunk.

Hovhannes Adamian: mérnök, több mint húsz találmány megalkotója. Az 1928-ban Londonban bemutatott első színes televízió atyja, aki háromspektrumú elvet dolgozott ki az NBC számára. *Steve Jobs*, aki ugyan nem volt örmény, de örmény szülők adoptálták és nevelték fel. *Viktor Hambarzumyan*: róla is úgy tudjuk, hogy szovjet volt, ő az elméleti asztrofizika letéteményese, egy kisbolygót is elneveztek róla. *Ivan Knunyants*: több mint kétszáz olyan találmány köthető a nevéhez, amit a szovjet ipar felhasznált. *Luther George Simjan*: a bankautomata, az orvosi ultrahangkészülék, a katonai repülőgép-szimulátor feltalálója, illetve rengeteg további találmány atyja. *Giacomo Luigi Ciamician*: kilencszeres Nobel-díj-jelölt, a napelemes rendszerek feltalálója. *Ave Tevanian*: Steve Jobs mellett az Apple frontembere. *Varazdat Kazanjan*: szájsebész, a modern plasztikai sebészet megteremtője, a rekonstrukciós sebészet atyja. *Alenush Terian*: a modern iráni asztromónia „mamája”, Teheránban az első nő fizikaprofesszor. *Paris Herouni*: a világ legbonyolultabb rádióteleszkópjának megépítője. *Lev Atamanov*: a szovjet rajzfilmek atyja, animációs művész, a szovjet szféra Walt Disney-e (Walt Disney-vel is ismerték egymást). *Abraham Alikhanov*: 1949-ben az első szovjet atomreaktor tervezője. *Roger Altounyan*: asztmakutató,

a nyákdoldó feltalálója. *Boris Ananyev*: az antropológiai pszichológia megalapítója. *Apkar Apkarian*: az agy mágneses rezonancia hullámainak egyik első kutatója. *Iosif Atabekov*: a növényi vírusok DNS-ét és RNS-ét tanulmányozta. A marosvásárhelyi orvosi egyetemen annak idején *Vendég Vince* professzor azt állította, hogy kutatásai szerint növényi vírusok okozzák a rákot. Mindenki röhögött rajta. Ma már tudjuk, hogy igaza volt, ezek a vírusok okozhatnak rákot. Hasonló eredményekért kutatott *Atabekov* is. *George Aghajanian*: a neurofarmakológia egyik úttörője, az LSD mechanizmusának felfedezője. *Hagop Akiskal*: a bipoláris elme-zavarok egyik első, világhírű kutatója. A bipoláris elme-zavar nem elmebetegség, és csak nagyon okos emberekre jellemző – *Illyés Gyula* vagy *Goethe* például. *Boris Babajan*: az első szovjet szuperszámitógép atyja. *James Bagian*: NASA-űrhajós. *John Najarian*: sebész, a szervátültetés

egyik úttörője. *Alexander Khemurzian*: az első holdjáró megépítője, a szovjet űrutazási program egyik felelőse. *Raymond Vahan Damadian*: a mágneses rezonancia vizsgálgató gép (MRI) feltalálója. *Levon Chailakhyan*: a világ első, sikeres klónozását végezte el a Masha nevű egéren, tíz évvel előzte meg a híres *Dollyt*. *Robert Nalbandyan*: a szabadgyökök egyik első kutatója. A *Mikoyan* család: a MIG-ek tervezői. *S. R. Vartoukian*: a nem kultiválható baktériumok világhírű tudósa. *Zaven Khachatryan*: az Alzheimer-kór első kutatója.

Mint azt *Nagy Attila* érdekes, nívós és interaktív jellegű előadásából megtudhattuk, a fentebb említettek mellett számos további kutató nevéhez köthetők világvizonylatban is igen jelentős felfedezések, de mindannyiuk bemutatása több órába telt volna. A résztvevők így egy kellőképpen rövid, de tartalmas és humorban sem szűkölködő, a telt ház asztalán vehettek részt szerda este a Bernády Házban.

K. Nagy Botond

(Népújság, 2014. május 12.)

Magyarörmény kultúra...

Örmény arcok, örmény szemek – tábló a Marczibányi téri Művelődési Központban (cikkünk a 9–21-ik oldalon)

Meghívó

A Bp. Főváros II. kerületi Örmény Önkormányzat idén is részt vesz a Kerület Napja alkalmából megrendezésre kerülő **Ízek utcája** nemzetiségi ételköstölön **2014. június 14-én (szombaton) 12 órai kezdettel a Millenárison** (Budapest II. ker., Kisrókus u. 16-20.). Szeretettel várunk mindenkit az örmény sátornál, magyarörmény ízekkel, magyarörmény szeretettel.

dr. Issekutz Sarolta elnök

Németh Ferenc

Magyar-örmények Bánát közéletében a 19. században

(2. rész)

Az ittebei és eleméri Kissek (Ákonczok)

A birtokszerző Kiss Izsák gazdag erdélyi jószágkereskedőként vásárolta meg 1781-ben az eleméri és ittebei birtokot s ezzel együtt nyert nemesi rangot is. Korábban az egész Közép-Bánát térségét bérelte.

Szüleinek halála után tetemes vagyon örökölt, s anekdotaszerző történet, hogy amikor a bécsi udvarban, árveréskor a tisztviselők megkérdezték tőle mennyi szarvasmarhája van, ezt felelte: „Nem tudom pontosan, de azt tudom, hogy közel tizenegyezer kutya vigyázza őket.” (Pavlov, 2010: 14.) Kiss Izsák összesen 64 3750 forint vételárat fizetett birtokaiért, 171 750 forintot az eleméri, 472 000 forintot pedig az ittebei birtokért. (Uo.) Sikerének titka az volt, hogy támogatta a bécsi udvar politikáját. Hadi szállító volt, s nagy mennyiségű élelmiszert adott el a katonaságnak viszonylag alacsony áron. (Uo. 17.) Szarvasmarhanyésztéssel és kereskedelemmel foglalkozott, s a jószágot rendszerint hajón szállította Bécsbe. (Uo. 22.) A 40 000 láncot kitevő birtoka egykor a monarchia déli részének legnagyobb uradalma volt. (Uo. 46.)

A legismertebb családtagja mindenképpen Kiss Ernő (1799–1849) aradi vértanú volt, a szabadságarc tábornoka. A család tagjai közül egyeseknek sikerült felzárkózniuk a magyar főnemesség sorába. Kiss Antal (1880–1971) követségi tanácsos 1911-ben szerzett bárói rangot. (Kálmán, 2011:20–25) Ugyancsak említésre méltó, hogy Antal édesapja, Miklós (1852–1909) császári és királyi konzul volt, édesanyja, Schratt Katalin (1853–1940) pedig bécsi udvari színésznő, akit érzelmi szálak föz-

tek Ferenc József császárhoz és királyhoz. (Uo.)

A szamosujvárnémeti Dánielek

A Dániel (vagy: Daniel) család ősei 1725. július 3-án III. Károlytól nyertek címeres nemeslevelet. A magyar-örmény főnemesi családok sorába emelkedtek, akár csak a Papok meg a Karátsonyiak. A család Torontál megyei ágának megalapítója a 19. század elején Dániel Pál (1822–1895) megyei aljegyző, járási főszolgabíró a későbbi 1848-as országgyűlési képviseli volt. Négy fia született: Pál, János, József és László. János (1852–1920) királyi tanácsos, Torontál megye alispánja volt (és Kiss Augustina (1822–1900) fia, azaz Kiss Ernő aradi vértanú unokája). László (1855–1929) is politikai karriert futott be: a 19. század második felében országgyűlési képviseli volt, majd Torontál vármegye alispánja, az 1890-es évek végén pedig Nógrád vármegye főispánja. Nos, Dániel László 1898-ban Kanakon építtetett magának kastélyt díszes parkkal egyetemben és ott élt családijával, noha hivatal egy ideig Torontál megye székhelyéhez, Nagybecskerekhez kötötte. (Németh, 2008: 26–28.)

A család két tagja, Dániel Béla (1828–1882) és Dániel László Arthur (1824–1888) az 1848-as szabadságharcban is részt vett (Bona, 2010:259–260). A Dánieleket egyébként négy aradi vértanú családjához fűzték rokoni szálak: a Kissekhez, Dessewffyekhez, a Lázárokhöz és a Vécseyekhez (Marcsók, 2010:239–255).

A főnemességet Dániel Ernő (1843–1923) érte el, aki jogot Temesvárott és

Budapesten tanult, majd karrierjét Temes vármegye hivatalaiban kezdte. 1870-ben lett a begaszentgyörgy kerület országgyűlési képviselője, s ezzel kezdetét vette sikeres politikai karrierje is. Egy ideig Nagybecskerek város meg a pancsovai kerület országgyűlési képviselője volt. Szervezője volt a nagybecskereki ármentesítő társulatnak, részt vett a Tiszavölgyi társulat megalakításában amellett nagy érdemei voltak a nagykikinda-nagybecskereki vasútvonal megépítésében, hiszen a vasútvonalat építő társaság igazgatósági elnöke volt. 1895-ben kereskedelemügyi miniszternek nevezték ki s az i ideje alatt fejezték be a Vaskapu munkálatait. 1896-ban valószínűleg belső titkos tanácsos lett, bárói rangot és örökös főrendiházi tagságot nyert. Mindemellett az ezredéves ünnepségeket szervező bizottság elnöki tisztségét is betöltötte. (Kálmán, 2011:20–25.) Fia, Tibor (1878–1951) is apja példáját követve jogot végzett. Később parlamenti képviseli lett, s kiváló teniszezőként, sportemberként is hírnevet szerzett magának. (Uo.)

A családban (amelynek tagjai Bánátban fíképpen Kanakhoz, Óléchez Nagyájhoz és Nagybecskerekhez kötődtek) volt még aljegyző, szolgabíró, alispán és országgyűlési képviseli. (Borovszky, 1912: 539).

A bobdai Gyertyánffyak

A család tagjai 1796-ban költöztek Torontál megyébe. Gyertyánffy Antal, Lukács, Kristóf és János I. Ferenc királytól 1795-ben nyertek címeres nemeslevelet. Antal, Lukács és Kristóf Bobdát, Gyért és Tolvadiát nyerték adományul, a bobdai előnév használatára pedig 1806-ban nyertek engedélyt. A család tagjai közül néhányan Torontál vármegye tisztségviselői voltak s ott építettek ki közéleti karriert. Így, Gyertyánffy Dávid (1794–1878)

Torontál vármegye követe, alispánja majd főispánja volt. Dávid fia, Gyertyánffy Gyula (1823–1870) negyvennyolcas főhadnagy volt, aki Segesvárnál sebesült meg. Gyertyánffy László (1831–1890) Torontál vármegye alispánja volt, Gyertyánffy Ferenc (1846–1888) pedig a nagybecskereki királyi törvényszék elnöke. A család tagjai között volt még főszolgabíró, honvédeztárs, huszár főhadnagy, vértesszolgabíró, tartalékos huszárhadnagy és több földbirtokos. (Borovszky, 1912: 542)

Az eleméri Papok

A család eredeti neve Derder volt, s az elekesi előnevet használta (Gudenus, 2010: 672–673). Egyik legismertebb tagja Pap Simon (1828–1892) a 19. században megyei hivatalt viselt: Torontál vármegye törvényhatósági és közigazgatási bizottságának volt a tagja. (Kálmán, 2011:20–25) Fia Pap Géza (1864–1934) még fényesebb politikai karriert futott be: 1912-ben bárói rangot nyert. Pályafutása Nagybecskerekéről indult, ahol egy ideig ügyvédeskedett majd 1892-ben országgyűlési követ lett, később tagja az országgyűlés felsőházának. Pályafutásának tragikumuma, hogy a titulus megszerzője nem kötött házasságot így 1934-ben vele ki is halt a család bárói ága. (Uo.)

Az écskai Lázárok

Az écskai uradalom története visszanyúl a 18. század végéig, amikor is 1781 augusztusában az örmény származású Lázár Lukács (1727–1793) megvásárolta a mintegy 30 ezer holdas földterületet a kamarai birtokok bécsi árverésén. Lázárnak 217 ezer forintjába került az écskai uradalom, amelyet csakhamar mintagazdasággá fejlesztett (Németh, 2011:17–52). Mindössze néhány évtized alatt az écskai uradalom

(huszonöt holdas, párját ritkító parkjával együtt) neves mintabirtok lett: a keszthei Georgikon „érdemes testvére”, „az Alföld első georgikona” – ahogyan 1817-ben Vedres István fogalmazott. (Uo.) A piros kastélynak emlegetett, angol stílusú, toronyos, manzárdtetős úrilakot – amelyben Liszt is fellépett – a birtokszerező Lázár Lukács egyik fia, Lázár Ágoston (1768–1833) építtette a 19. század elején, pontosabban 1817-ben, de ünnepélyes felavatására 1820 nyarán került sor. (Uo.) Másik fia, Lázár János építtette az écskai római katolikus templomot. (Uo.)

A birtokszerező Lázár Lukács vetette még a 18. században „hamar felfedezte, hogy a marhatenyésztés nagyon kifizetődő a császárság déli területein, ezért üzleti politikáját teljesen alárendelte a császári sereg minőségi hússal való ellátásának. Ennek érdekében haszonbérbe vette a végeláthatatlan gazdag mezők területét

Helyreigazítás

Kedves Németh Ferenc Úr!

A Füzetek 207. lapszámában írt dolgozatát örömmel olvastam, ám sajnálattal tapasztalom, hogy a magyar Bánság nevét románul (Banat) használja.

A hivatkozott 17-19. századokban különösen zavaró ez a tévedés egy magyar nyelvű írásban.

Éppen elég történelem- és névhamisítás sújtja az elcsatolt területeinket, szerintem nekünk óvnunk kellene ezeket a szellemi értékeinket. Aminek a földrajzi nevezék (és korabeli névhasználat) fontos része.

Gondolom, hogy jelzésem egyetértésre talál Önnél.

Üdvözlettel, Dobó Attila
(Szerk. megjegyzés: Többen is jelezték a helytelen névhasználatot, amit köszönünk.)

Dél-Magyarországon, és Kiss Izsák üzleti partnerével együtt a Belleje állami birtokot is Baranyában. (...) Az üzleti tisztesség és pontosság eredményeként Lázár Lukács nagyon hamar hírnevet szerzett a császári katonai körökben, és mint korának kiváló marhatenyésztő és húsfeldolgozó szakembere megkapja a császári osztrák–magyar hadsereg ellátmányozásának tiszteletbeli alezredesi címét” (Gazdag, 2010:177–229).

Ezt a tevékenységet fejlesztette és vite tovább Lázár Lukács fia, Ágoston, aki egyébként a császári hadsereg ezredese volt. A fejlődő écskai mintagazdaság, valamint a család kiterjedt üzleti kapcsolatai révén „a Lázárok és Écska falu neve hosszú években keresztül beleszövődött a császárság elit köreinek történetébe” (Uo.).

Lázár Ágoston feltehetően „katonai” vonalon, jeles hadiszállítóként kerülhetett kapcsolatba Esterházy Miklós birodalmi herceggel, aki fényes katonai pályát futott be, s aki 1817-ben a császári hadsereg tábornagya lett (amellet az Aranygyapjas rend lovagja és a Szent István-rend nagykeresztese). Nyilván állami és katonai érdekek is amellet szóltak, hogy a nagy szállítónak számító Lázár Ágostonnal ápolni kell nemcsak a kereskedelmi, hanem a baráti kapcsolatokat is. Ugyancsak Lázár Ágoston üzleti érdekeltsége is azt sugallta, hogy csakis jót tehet a magas rangú császári katonatisztekkel való barátság erősítése (Uo.).

A Lázár-család nemcsak Écskát birtokolta, hanem (földesúri joggal bírta) Jankahidát, Bégafőt, Lázárföldet, Zsigmondfalvát és Lukácsfalvát. (Borovszky, 1912:546)

Folytatjuk

(Délkelet-Európa – South-East Europe International Relations Quarterly, Vol. 4. No. 1. (2013 tavasz) II p.)

Buslig Lajos (1934–2013)

Nyughatatlan lelke már rég 2013. május 14-én a teremtőjéhez érkezett.

Porai 2014. május 11-én kerültek a Gyergyószentmiklósi Örmény temetőbe, amit oly nagyon, talán mindennél jobban imádott. Megszállottja volt a természetnek, s Gyergyószentmiklós egyik olyan barlangásza, aki elévületlenül érdemeket szerzett a Sűgő-barlang feltárásában. Az általa az 50-es évek közepétől elkezdett kutatómunka eredménye a szárazjárat megtalálása és feltárása. Mindig megtalálta azokat a társakat, akikkel együtt dolgozhatott. Lírai alkat lévén a barlang számos alakzata, képződménye viseli ma is azt a költőinek is minősíthető nevet, amit ő adott neki: meduza, mese világ, bagoly szem, bástya és minoret stb.

Építész volt, de életét lehetetlenné tették az elmúlt rezsimben. Találmányai sora eltűntek idegen fiókokban, vagy mások arattak sikert velük. Az utolsó cseppet a keserűség poharában az jelentette, amikor az illetékes szakemberek elfogadták a pizsai ferde torony megmentésére készített tervét, ám az akkori hatalom megakadályozta, hogy kiutazzon a munkálatok vezetésére.

Fiataloknak, középiskolásoknak szervezett kirándulásokat, ismertette a Gyergyó természeti csodáit, egy életre fertőzve meg a természet szeretetével.

Mindig tisztelettel értékelte mások munkáját, nem véletlen az sem, hogy az Ödön-terem elnevezéssel annak a néhai Garai Ödön tanárának állított emléket, aki a Sűgő-barlang feltárását újraindította, dr. Csiby

Andor és társainak a két világháború közötti években kezdeményezett feltáró és népszerűsítő munkája után. Buslig Lajos végleg hazatért kényszerű, önként vállalt száműzetéséből. Az erdélyi barlangászok, de nem csak ők, egy olyan elődöt tisztelhetnek benne, aki a feltárás mellett meglehetősen kezdetleges eszközökkel, de nagy szakértelemmel még a barlangok felmérésében is tudott sajátosat alkotni.

E vidék és e táj örök tüzelőt jelentett olthatatlan vágyai számára. Elszakadni akkor sem tudott az itteni történepektől, kiemelten a Sűgővel kapcsolatosaktól, amikor ezernél is több kilométer választotta el szülőföldjétől. Onnan is vitázott, javasolt, ötletekkel szolgált. Neheztelt, ha nem úgy történtek dolgok, ahogy ő elképzelte. Ízig-vérig gyergyói maradt. Most már poraival is táplálja a földet, ahonnan vétetett.

Ügyeljen rá az anyaföld! Emlékére pedig mi, és majd az utánunk jövők! Béke velled Lajcsi!

Dr. Gerőffy Ferencz
(Szerk. megjegyzés: A hamvak fele része Budapestről kerültek haza Gyergyóba, fele része pedig Dunabogdányba.)

Szomorújelentés

Nagyontisztelendő Szilágyi Lőrinc

szentszéki tanácsos, címzetes esperes, plébános

2014. május 16-án, pénteken hajnalban, életének 70., papságának 46. évében, szentségekkel megerősítve, súlyos betegségét türelemmel viselve, hazatért Teremtő Atyjához.

*„Halhatatlan lelkemet Isten végtelen irgalmába ajánlom. Megköszönöm Istennek, hogy meghívott szolgálatába, a hivatás kegyelmét, hogy elfogadta szerény szolgálato-
mat. Megköszönöm földi életének minden pillanatát. Mindenért a jószágos Istennek legyen hála.” (Idézet a végrendeletből)*

Gyergyócsomafalván született 1944. január 3-án. Középiskolai és teológiai tanulmányait Gyulafehérváron a kántoriskolában, valamint a Hittudományi Főiskolán végezte. 1968. április 21-én tiszteletreméltó Márton Áron püspök úr szentelte pappá. Szolgálati helyei: 1968–1979 Balánbánya, 1979–1982 Mikóújfalva, 1982–1984 Torda, 1984–1995 Ditró, 1995–2009 Kilyénfalva, 2009–2014 Gyergyószentmiklós – örmény plébánia.

Emlékét kegyelettel megőrizzük!

Szilágyi Lőrinc pap (Gyergyó) búcsúztatója

Vannak olyan emberek, akiket nem tudunk másképp elképzelni, mint ahogy megismertük őket. Szilágyi Lőrinc pap bácsi is ilyen volt nekünk, gyergyói örmény közösségnek. Nem tudjuk elképzelni másmilyennek, fiatalabbnak vagy idősebbnek, engedékenyebbnek vagy szigorúbbnak, mint ahogy először találkoztunk vele 2009 augusztusában.

leglényegesebb mozzanatok, amely által egy közösség megmarad, életképes marad. Tudta, érezte, hogy nem csak, és nem elsősorban az anyagra, hanem a szellemre, lélekre kell helyezni a hangsúlyt. Az elmúlt évtizedekben Lőrinc pap bácsi ideje alatt történt meg az, hogy az örmény ministránsok csak nehezen fértek el vasárnaponként az oltár kö-

riül. Foglalkozott a gyerekekkel és támogatótt minden olyan kezdeményezést, amely arra irányult, hogy őseik vallásos szokásait, értékeit megismerhessék. Köszönet érte pap bácsi!

Utolsó állomás helyének egyedi szokásait nem eltüntetni akarta, hanem önmaga számára is áldásként és lehetőségként fogta fel. Örült, hogy ismét háttal misézhetett,

A találkozás után első hetek, hónapok reménytelen kétségei után, a megnyugvás töltötte el a szívünket, mert éreztük, hogy az Isteni Gondviselés olyan pappal ajándékozott meg, akiben még nyugdíjas éveiben és élt a tenni akarás, az Istenért vállalt tevékeny közösségi szolgálat. És ezt tette rendületlenül!

Tettei, nem világraszóló cselekedetek voltak, hanem azok az apró, lényeges, talán a

hogy az örmény miatyánk dallama alatt latinul mondhatta az Úr imádását. Talán kevesen mondhatják el azt, hogy misztikust láttak benne. Pedig, kedves gyászoló közösség, a hétköznapok szikár, kemény, két lábbal a földön járó Szilágyi Lőrince, néha gyermeki örömmel tért vissza ifjúságának lelki helyszíneire, szívesen burkolózott az örmény dallamok különleges hangulatába, az Istent dicsőítő ismeretlen szövegek szavai közé, az oltárról hangosan énekelve azokat.

Engedjék meg, hogy még egy olyan tulajdonságát említsem, amit talán kevesen tapasztaltak, és az előbbi misztikuság ellentéte. Racionális volt a pap bácsink. Annyi szolgálati évvel a háta mögött, ez talán nem meglepő, de az, hogy racionalitása saját szokásait, elképzeléseit, a hosszú évek megszokásait is képes volt felülírni, talán kevesen látták. Vezetőként, papként beismerni tévedéseinket talán az egyik legnagyobb emberi cselekedet – Szilágyi Lőrinc erre is képes volt.

Ugyanakkor, igazi gondviselő plébános volt, aki nagybetegesen sem feledte el azt a közösséget, akiért ő felelősséget vállalt. Naponta, két naponta intézkedett, telefonált, kért, mozgósított, igényelt csak azért, hogy a gyergyószentmiklói örmény templomban a húsvét igazi ünnep legyen, hogy a most vasárnapi elsőáldozás megtörténhesen, hogy fizikai jelenléte nélkül is hitét ápoló élő közösség maradjunk.

A halál, fájdalom és veszteség, de ha végiggondoljuk az elhunytal töltött időt, jellege, magatartása, hozzánk való viszonya mindig segítséget nyújthat, hogy felfedezzük a Teremtő igazi képmását, Isten eredeti elképzelését – és így saját üdvösségünk útján még biztosabban haladhassunk.

Szilágyi Lőrinc élete minden bizonnyal sokunkat segített ebben. Nyugodjon békében!

Magyari Sáska Zsolt

Elhangzott 2014. május 19-én a csomafalvi temetőben

Az Örmény Katolikus Lelkészség hírei 2014 nyarára

Kedves testvérek!

Öröm volt számomra látni, hogy a genocidium emlékére megtartott szentmisén templomunk megtelt hívőkkel. Jó volt közösen imádkozni. Ugyanakkor szomorúan tapasztalom, hogy más alkalmakkor alig néhányan jövünk össze. Talán még a zeneagapék azok, amelyekre többen feljönnek az örmény katolikus templomba.

A munkaév befejezése kiemelkedő ünnepet hoz számunkra. Világosító szent Gergely ünnepén Erdő Péter bíboros atya látogat el hozzánk. Az ünnepi szentmisére június 22-én, 16.30-kor kerül sor, amelyre mindenkit szeretettel hívok!

A nyár a pihenés, a kikapcsolódás ideje. Ebből az is következik, hogy sokan tudunk valamennyi időre elutazni. Régi tapasztalat, hogy a nyár folyamán itt a fővárosban a templomok látogatottsága csökken. Éppen ezért – ahogy tavaly is – júliusban és augusztusban csak kéthetente lesz szentmise templomunkban.

Ezek a napok a következők: **július 13; 27; augusztus 10; 24**

Kívánok mindenkinek áldott szép nyarat, testi-lelki feltöltődést!

Fülöp Ákos örmény lelkész

Bálintné Kovács Júlia

Gondolatok... a gyulai örményekről (2. rész)

Korbuly József (1931 körül–Gyula, 2009. február 9.) – gyulai polgár, a Szentháromság temetőben nyugszik

Korbuly Gyula (1873–Gyula, 1930. február 13.) – kísérletügyi gondnok

Korbuly Gyuláné (lánykori név: Balogh Bella)

Mánya Dezső (Kézdivásárhely, 1905 körül–Gyula, 1984. április 28.) – gyulai polgár, a Szentháromság temetőben nyugszik

Mánya Dezsóné [lánykori név: Kovács Mária] (Kézdivásárhely, 1907 körül–Gyula, 1990. január 17.) – gyulai polgár, a Szentháromság temetőben nyugszik

Markovits Antal [kisterpesti] (Gyula, 1842. március 3.–Nagyvárad, 1919. augusztus 20.)

Markovits Mihály (Túrterebes, 1882. november 19.–Gyula, 1914. december 10.) – királyi járásbíró-sági jegyző

Merza Gergely (1802–1854) – bőriparos, szíjgyártó mester

Merza István Károly (1844 körül–Gyula, 1903. augusztus 20.) – az Alsó-fehér-körösi Árméniesítő Társulat felügyelője

Merza Márton (Békés-Gyula, 1855. szeptember 22.–?) – gazdatiszt, szerkesztő

Meskó Anna [asszonynev: Póka Györgyné] (Miskolc, 1943. május 20.–Gyula, 2007. február 8.) – rajztanár, festőművész, középiskolás korától Gyulán élt

Meskó Árpád (Sajóbábony, 1944. október 4.–) – villamosmérnök, ügyvezető, középiskolát Gyulán végezte el 1958–1962 között, Hódmezővásárhelyen élt

Nánássy Lajos [id.] (1876–1951) – kötélgyártó kisiparos

Nánássy Lajos (1910–1969) – kötélgyártó kisiparos

Nánássy Lajosné [lánykori név: Weszely Anna] (1852–1939) – id. Nánássy Lajos kötélgyártó kisiparos felesége

Novák Antal (Pest, 1797–Békés-Gyula, 1843. május 19.) – főjegyző, Békés megye első alispánja 1837–1843 között, országgyűlési követ

Novák Antalné [lánykori név: Placsintár Magdolna] (? , 1802–Gyula, 1836. augusztus 26.) – Novák Antal alispán első felesége

Novák Árpád (1860 körül–Gyula, 1914. február 24.) – a Békés megyei Takarékpénztári Egyesület bizottságának tagja, az Alsó-fehér-körösi Társulat alnöke stb.

Novák Éva Mária [1. asszonynev: Szabó Béláné, 2. asszonynev: Bolza Károlyné] (Gyula, 1923. szeptember 12.)

Novák Ferenc [szentmiklósi] (Békés-Gyula, 1869. július 20.–Kistagospusztá, 1945. június 30.) – hídépítő mérnök, kereskedelmi államtitkár, Novák Kamilló törvényszéki elnök fia

Novák Gyula (Gyula, 1905. április 9.–Gyula, 1978. december 28.) – püspöki tanácsos, lelkész

Novák Irén (Gyula, 1842. november 11.–?) – Novák Antal alispán lánya

Novák János (Kétegyháza, 1959. szeptember 25.–) – belgyógyász főorvos, 1985-től a gyulai kórház belgyógyásza, gasztroenterológus szakorvos, menedzser igazgató

Novák Kamilló [id. Novák Kamilló, szentmiklósi] (Körösladány, 1841. szeptember 25.–Gyula, 1921. január 9.) – kúriai bíró, királyi törvényszéki elnök

Novák Kamilló [szentmiklósi, további keresztnév: Bódog Károly] (Békés-Gyula, 1888. vagy 1884.? december 5.–Pincehely, 1961. május 3.) – főispáni titkár, szolgabíró, belügyminisztériumi fogalmazó

Novák Kamillóné [szentmiklósi, lánykori név: Dóry Natália Eugénia Gabriella Paulina Matild Mária, jobaházi] (Bonyhád, 1888. július 10.–Budapest, 1968. január 18.) – gyulai polgár, Novák Kamilló szolgabíró felesége, Dóry Pál főispán lánya

Novák Lajos (1926–Gyula, 2010. július 16.) – gyulai polgár, Gyulaváriban, a református temetőben nyugszik

Novák Pál (? , 1918–Venezuela, ?) – Novák Kamilló szolgabíró fia

Novák Valéria (Gyula, 1840. december 22.–Pest, 1862. november 12.) – Novák Antal alispán lánya

Novák Zoltán (Gyula, 1867. szeptember 12.–Gyula, 1876. január 6.) – Novák Kamilló törvényszéki elnök fia

Páskuj Antal – szabómester

Páskuj János (1849–1909) – kereskedő, Páskuj Antal fia

Páskuj József (1826 körül–Gyula, 1914. február 17.) – szabómester

Placsintár Gergely – táblabíró

Placsintár György (1760?) – békési táblabíró

Placsintár Györgyné [lánykori név: Lukács Rozália] (? , 1763–Gyula, 1860. október 20.) – gyulai polgár, Placsintár György békési táblabíró felesége, Lukács Izsák lánya

Placsintár Jusztin (?–Gyula, 1874. november 29.) – ügyvéd, segédszolgabíró, majd árvaszéki iktató

Pongrácz Antal (1928 körül–Gyula, 2011. február 19.) – gyulai polgár, Gyulaváriban, a helyi református temetőben nyugszik

Pongrácz Gabriella Mária [szentmiklósi és óvári] (Gyulavári, 1927. október 14.–Budapest, 1957. szeptember 8.) – Pongrácz Jenő Vilmos lánya

Purjesz Béla (1889. november 14.–Gyula, 1951. március 28.) – orvos, belgyógyász, 1930-tól élt Gyulán

Puskás Annamária (1984–) – Puskás Lajos erdőmérnök lánya

Puskás Ernő (1924. szeptember 19.–?) – szülész-nőgyógyász szakorvos, a gyulai kórházban is dolgozott

Puskás Ferenc (Gyula, 1920. október 3.–Orosz hadműveleti terület, 1943. május 18.) – honvéd, anyja Szilágyi Mária, eltűnt a háborúban.

Puskás Istvánné (Gyula, 1956. szeptember 26.) – könyvtáros Sarkadkeresztúron

Puskás János (1947–) – ügyvéd, jogtanácsos, ügyvezető, 1981–1989 között jogtanácsos a Körösvidéki Vízgazdálkodási Társulatok Egyesületénél,

1989-től igazgató, 2004-től a KÖVITE Plus Mémóki, Tervező és Szolgáltató Kft. ügyvezetője

Puskás Lajos (1917 körül–Gyula, 2011. január 6.) – gyulai polgár, a református temetőben nyugszik

Puskás Lajos (Szeged, 1955–) – erdőmérnök, 1980-tól él és dolgozik Gyulán, 1980–1990 között a DALERD Rt. Gyulai Erdészetének műszaki vezetője, majd 1990–1998 között az igazgatója, 1998-tól az Erdészeti Tájékoztatási Központ vezetője

Puskás Lajos (1979–) – Puskás Lajos erdőmérnök fia

Puskás Mihály (1919–Gyula, 1997. október ?) – gyulai polgár

Puskás Tamás (1990–) – Puskás Lajos erdőmérnök fia

Simai Mihály (Medgyesegyháza, 1935. augusztus 14.–) – író, költő, nyugalmazott főszerkesztő, Szegeden élt

Simay István (Szalacs, 1833. július 10.–?) – tanár, közhonvéd, a nagyváradai tanítóképző elvégzése után Gyulán tanított, majd 1872-től Aradon

Simay Kajetán (Békés-Gyula, 1790. december 20.–Békéscsaba, 1846. szeptember 24.) – Békés vármegye alispánja 1843–1846 között

Simay Kristóf (Gyula, 1806–Pusztá-Kovácsháza, 1884. január 13.)

Vertán Józsefné [lánykori név: Nagy Irma] (1850–Gyula, 1918. november 15.)

Vertán Lajosné [szombatsági, lánykori név: Markovits Marianna, kisterpesti] (Gyula, 1843–?) – Markovits Emanuel lánya

Wolf Ildikó (Gyula, 1959. július 21.–) – orvos, laboratóriumi diagnosztika szakorvos, Gyulán él és dolgozik

Wolf Zsigmond (1846 körül–Gyula, 1907. december 8.) – a gyulai Reisner és Wolf Fűszerkereskedés egyik tulajdonosa

Zachariás Éva [de Ebesfalvy] (Gyula, 1944. május 16.–) – tanító, USA-ban élt

Zakariás Zoltán (Gyula, 1910–2004. október 12.) – anyagmozgatási szakember, katonatiszt

(Forrás: Gyulai ki kicsoda – Adattár)

Telt ház előtt...

A Zuglói, XIII., XV. és XVII. kerületi Örmény Nemzetiségi Önkormányzatok 2014. május 25-én, vasárnap Világosító Szent Gergely tiszteletére tartottak ünnepi megemlékezést. Telt ház előtt a Lipták Villában az URARTU Örmény Színház társulatának vendégszereplésével a kilencvenedik születésnapját májusban ünneplő örmény származású Charles Aznavour-t köszöntötték Diramerján Artin: AZnavour című darabjával. A

francia szonon koronázatlan királyról szóló zenés pillanatképeken Aznavourt Baj László színművész alakította, míg Edit Piafot Koncz Eszter formálta meg megrendítő hitelességgel. A gyermek Aznavour-t ifj. Diramerján Artin játszotta. További szereplők: Bardóczy Attila, Keller Linda, Diramerján Dóra, Kecskeméti Gábor és Berecz Péter. A dalokat színpadra állította: Avedikian Viktória, rendezte: Gergely László.

Az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület folytatja a **pénzadományok gyűjtését** az erdélyi magyarörmény közösségek részére. Pénzbeli adományok az egyesület bankszámlájára befizethetők.

Bankszámlaszám: Budapest Bank Rt. Királyhágó fiók: 10100792-72594972-00000007

Az **Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület székhelye:** 1015 Budapest, Donáti utca 7/a.

Postacíme: 1251 Budapest, Pf. 70. **Telefon:** 201-1011, **fax/tel.:** 201-2401

Elnök: dr. Issekutz Sarolta

ERDÉLYI ÖRMÉNY GYÖKEREK – füzetek

Az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület havonta megjelenő kiadványa

A kiadványt támogatja:

a Fővárosi Örmény Önkormányzat

(1054 Budapest, Akadémia u. 1. II. emelet 280, telefon: 332-1791)

(félfogadás: hétfőn 16.30–18.30 óráig, fovarosiormeny@gmail.com),

a II. kerületi-, a Józsefvárosi Örmény Önkormányzat

és az Emberi Erőforrások Minisztériuma Nemzeti Együttműködési Alap

Nyilvántartási szám: 2.2.4/78/2002.

Főszerkesztő: **Béres L. Attila**

Felelős kiadó: **dr. Issekutz Sarolta**

Munkatársak: Dr. Sasvári László, dr. Issekutz Sarolta, Bálintné Kovács Júlia (Kolozsvár),

Dr. Puskás Attila (Marosvásárhely)

Szerkesztőség: 1251 Budapest, Pf. 70. Tel.: (1) 201-1011, Fax: (1) 201-2401

Lapzárta: minden hónap harmadik csütörtökét követő hétfő!

Tördelés: Szakmány György

Nyomdai munkák: Pannónia Nyomda Kft.